

**Lietuvos Respublikos
Švietimo ir mokslo
ministerija
Mokyklų tobulinimo
programa**

Švietimo plėtotės centras

**Nacionalinis egzaminų
centras**

NACIONALINIS MOKSLEIVIŲ PASIEKIMŲ TYRIMAS

DALYKINĖ ATASKAITA

6
KLASĖ
2002

SKAITYMAS – RAŠYMAS

LIETUVOS RESPUBLIKOS ŠVIETIMO IR MOKSLO MINISTERIJA
MOKYKLŲ TOBULINIMO PROGRAMA
ŠVIETIMO PLĖTOTĖS CENTRAS
NACIONALINIS EGZAMINŲ CENTRAS

**NACIONALINIS VI KLASĖS
MOKSLEIVIŲ PASIEKIMŲ TYRIMAS**

2002 METAI

Dalykinė ataskaita

SKAITYMAS – RAŠYMAS

VILNIUS, 2003

Leidinių parengė: **Marija Bareikienė, Raimonda Jarienė, dr. Vilija Salienė, Audronė Razmantienė.**

Leidiniui panaudota 2002 m. nacionalinio VI klasės moksleivių pasiekimų tyrimo duomenų bazė.

Mokyklų tobulinimo programa, skirta Lietuvos tūkstantmečiui

B komponento 3 dalinis komponentas „Moksleivių pažangos vertinimas“

Mokyklų tobulinimo programos (MTP) direktorius Arūnas Plikšnys, Švietimo ir mokslo ministerijos Bendrojo ugdymo departamento direktorius

Mokyklų tobulinimo programos koordinavimo tarnybos direktorė Rasa Šnipienė

MTP B komponento „Švietimo kokybės vadybos sistemos sukūrimas“ vadovas Ričardas Ališauskas, Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo plėtotės skyriaus vedėjas

MTP B komponento „Švietimo kokybės vadybos sistemos sukūrimas“ administratorė dr. Rita Dukynaitė, Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo plėtotės skyriaus vyriausioji specialistė

MTP B komponento 3 dalinio komponento „Moksleivių pažangos vertinimas“ koordinatorius dr. Pranas Gudynas, Švietimo plėtotės centro direktorius

MTP B komponento 3 dalinio komponento „Moksleivių pažangos vertinimas“ koordinatoriaus pavaduotoja Eglė Uginčienė, Švietimo plėtotės centro vyr. specialistė

Nacionalinių moksleivių pasiekimų tyrimų apžvalgas, ataskaitas galite rasti Internete adresu: <http://www.pedagogika.lt>, ir <http://www.smm.lt> (Švietimo būklė – Tyrimai)

Jeigu turite pastabų, pasiūlymų, komentarų dėl nacionalinių moksleivių pasiekimų tyrimų, prašome kreiptis į:

Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo plėtotės skyrių:

el.p. ricardas.alisauskas@smm.lt, rita.dukynaite@smm.lt

Švietimo plėtotės centrą:

el.p. pranas.gudynas@spc.smm.lt, egle.uginciene@spc.smm.lt

TURINYS

1. TYRIMO PROGRAMOS PRISTATYMAS

1.1. SKAITYMAS

1.2. RAŠYMAS

1.3. MOKSLEIVIO IR MOKYTOJO ANKETŲ PASKIRTIS

2. BENDRIEJI REZULTATAI

3. REZULTATAI PAGAL TURINIO SRITIS

3.1. SKAITYMO REZULTATAI

3.2. RAŠYMO REZULTATAI

4. KAI KURIŲ VEIKSNIŲ ĮTAKA MOKSLEIVIŲ REZULTATAMS

PRIEDAI . SKAITYMO IR RAŠYMO TESTŲ PAVYZDŽIAI

1. TYRIMO PROGRAMOS PRISTATYMAS

Tyrimo metu buvo siekiama išsiaiškinti 6 klasių moksleivių skaitymo ir rašymo pasiekimus.

1.1. Skaitymas

Skaitymas yra universalus gebėjimas, be kurio neįmanomas moksleivio asmeninis brendimas, pažintinė veikla, apskritai jo dalyvavimas bendruomenės bei visuomenės gyvenime.

6 klasės moksleivis dažniausiai skaito turėdamas du tikslus: kad patirtų skaitymo teikiamą džiaugsmą, įgytų literatūrinės ir gyvenimiškos patirties ir kad gautų informacijos.

Tyrimo metu siekta išsiaiškinti

- kaip moksleiviai geba suvokti grožinį tekstą,
- kaip moksleiviai geba suvokti negrožinį tekstą,
- kaip jie elgiasi kaip skaitytojai (skaitymo strategijos), ar vertina skaitymą kaip asmeniškai vertingą kalbinę veiklą ir kaip šie aspektai siejasi su moksleivių pasiekimais.

Tyrimo metu moksleiviams pateikti skaityti dviejų tipų tekstai – grožinis ir informacinio pobūdžio. Moksleiviai turėjo atsakyti į įvairaus lygio (tiesiogiai pasakytos informacijos radimas, tiesioginių išvadų darymas, interpretavimas, vertinimas) gebėjimų reikalaujančius teksto suvokimo klausimus. (Skaitytojo elgesys ir vertybinės nuostatos tyrinėtos moksleivio anketoje).

Skaitymo tikslai ir suvokimo procesai

Suvokimo procesas	Skaitymo tikslai	
	literatūrinės patirties įgijimas	informacijos radimas
Tiesiogiai pasakytos informacijos radimas		
Tiesioginių išvadų darymas		
Interpretavimas, idėjų ir informacijos siejimas		
Vertinimas		

Skaitymo tikslai

Literatūrinės patirties kaupimas 75
Informacijos radimas ir naudojimas 25

Suvokimo procesas

Tiesiogiai pasakytos informacijos radimas 20
Tiesioginių išvadų darymas 40
Interpretavimas 30
Vertinimas 10

Skaitytojas suvokia tekstą įvairias būdais: jis atkreipia dėmesį į tam tikrą pasakytą informaciją, daro išvadas, interpretuoja ir sieja informaciją bei idėjas, vertina. Suvokimo proceso aspektų proporcijos numatytos atsižvelgiant į skaitytojų amžių: kadangi šikart tirti jaunesnio mokyklinio amžiaus moksleiviai, tai daugiau svorio teko tiesioginių išvadų darymui ir interpretavimui, mažiau – vertinimui. Jei būtų tiriami vyresni moksleiviai, be abejo, didėtų vertinimo svoris.

Tiesiogiai pasakytos informacijos radimas suprantamas kaip moksleivio gebėjimas nustatyti atsakymui reikalingos informacijos vietą tekste. Reikiama informacija sutelkta frazės, sakinio arba kelių sakinių ribose. Moksleivis informaciją randa greitai, informacijos ieškojimas nereikalauja aukštesnio lygio abstraktaus mąstymo.

Kai kurios užduotys reikalauja **padaryti tiesiogines išvadas**. Tokiu atveju moksleiviai sieja pateikiamą informaciją ir daro išvadas. Išvadoms padaryti nereikia papildomos informacijos, pakanka tekste pateiktos.

Interpretuodamas skaitytojas aprėpia jau ne frazę ar sakinį. Jis sieja teksto dalis į visumą. Savo suvokimą jis plėtoja integruodamas asmeninę patirtį, pasaulio suvokimą ir teksto prasmę. Atsakymai, reikalaujantys interpretavimo, gali būti įvairūs dėl skaitytojų patirties skirtumų.

Vertindamas skaitytojas formuluoja savas išvadas apie teksto turinį ir raišką lygindamas jį su kitais tekstais ir remdamasis tam tikrais kriterijais. Skaitytojas išsako savo požiūrį į tekstą: požiūris gali būti neutralus, teigiamas arba neigiamas, objektyvus ir subjektyvus. Vertinama ne pati moksleivio pozicija, bet gebėjimas ją pagrįsti.

Klausimų tipai

Skaitytojams pateikiami dviejų tipų klausimai: pasirenkamojo atsakymo ir atvirojo atsakymo. Atsakydamas į pasirenkamojo atsakymo klausimą, moksleivis turi pažymėti vieną teisingą iš pateiktų keturių variantų. Pasirenkamojo atsakymo klausimai naudojami visiems suvokimo proceso lygiams atskleisti, tačiau jie nepakankamai tinkami, jei siekiama vertinti moksleivio gebėjimus interpretuoti, argumentuoti ir vertinti.

Atsakydamas į atvirojo atsakymo klausimą moksleivis turi pats formuluoti ir užrašyti atsakymą. Jam nepateikiami jokie pasirinkimo variantai. Atvirojo atsakymo klausimai taip pat gali būti naudojami visiems suvokimo lygiams atskleisti, tačiau tinkamiausi jie yra, kai siekiama vertinti moksleivio gebėjimą interpretuoti, argumentuoti, vertinti.

1. 2. Rašymas

6 klasės moksleiviai rašo turėdami įvairių tikslų: kad informuotų, kad įtikintų, kad patenkintų saviraiškos poreikį. Jų tekstai skiriami įvairiems adresatams.

Tyrimo metu siekta išsiaiškinti:

- kaip moksleiviai geba tinkamai rašyti atsižvelgdami į tikslą, situaciją, adresatą;
- kaip jie geba tobulinti savo tekstus;
- kaip jie geba laikytis bendriausių teksto kūrimo principų (teksto, pastraipos struktūra);
- kaip jie geba laikytis formalaus raštingumo normų;
- kaip jie elgiasi kaip rašytojai (rašymo strategijos), ar vertina rašymą kaip asmeniškai vertingą kalbinę veiklą ir kaip šie aspektai veikia moksleivių pasiekimus.

Rašymo specifikacijos lentelė

Teksto kūrimo aspektai	Rašymo tikslai		
	Informuoti	Įtikinti	Papasakoti
tikslo, adresato suvokimas	xx	xxx	x
teksto (pastraipos) struktūra	xxx	xxx	xxx
nuoseklumas, rišlumas	xxx	x	xx
rašybos, skyrybos normos	xx	xx	xx
žodingumas	xx		xxx
sakinio struktūra		x	
kalbos etiketas		xx	

Teksto kūrimo aspektų aptarimas

Rašymo tikslai

Rašymo tikslas nusako, ko siekiama rašymu: informuoti (t.y. suteikti žinių, pranešti naujienas, duoti nurodymų), įtikinti (paveikti adresato įsitikinimus ar elgesį), papasakoti (t.y. sudominti, išreikšti savo įspūdžius). Siekdamas skirtingų rašymo tikslų rašantysis taiko skirtingas rašymo strategijas.

Siekiant **informuoti**, susitelkiama į turinį. Turinys gali būti labai įvairus: perteikiama informacija, faktai, pasidalijama patirtimi, pristatomos įvairios idėjos. Kuriant informacinį tekstą nuolat siejama jau žinoma ir nauja informacija. Informuojamasis rašymas padeda tiek rašančiajam, tiek skaitančiajam susipažinti su naujomis idėjomis, kvestionuoti savo žinojimą. Kad adresatui būtų nesunku suprasti informacinį tekstą, mintys reiškiamos aiškiai, tiksliai ir nuosekliai. Kurdamas informacinį tekstą autorius suteikia tekstui individualumo, tačiau stengiamasi kalbėti kuo dalykiškiau.

Norint **įtikinti** rašoma įtaigiai, siekiama paveikti skaitytojo elgesį, požiūrį į kalbamus dalykus. Kartais įtikinėjant tenka pateikti nemaža informacijos (pvz., faktų, pavyzdžių, statistinių duomenų ir kt.), tačiau nuo informacinio teksto įtikinamasis skiriasi tuo, kad pagrindinis tikslas yra įtikinti remiantis pateikiama informacija.

Kuriant įtikinamojo pobūdžio tekstus ypač svarbu paisyti adresato, atsižvelgti į jo amžių bei patirtį, pažiūras, kai įmanoma- asmenines savybes. Įtikinamojo pobūdžio tekstų kūrimas reikalauja tokių kritinio mąstymo įgūdžių, kaip analizė, sintezė, išvadų formulavimas, vertinimas. Įtikinimas reikalingas įvairiose gyvenimo situacijose, pvz., išsakant ir argumentuojant savo nuomonę, dalyvaujant diskusijose, rengiant įvairius projektus, siekiant įgyvendinti savo ketinimus, pageidavimus.

Norint **papasakoti** svarbi rašančiojo patirtis, jo sugebėjimas stebėti žmones, objektus ir vietas. Toks rašymas reikalauja kūrybiškumo, vaizduotės ir išlavėjusio kalbos jausmo. Pasakojimui būdinga žodinga, vaizdinga kalba, laisvesnė minčių raiška.

Adresato suvokimas

Adresato svarbu paisyti, kad būtų pasiekta rašymo tikslų. Adresatui pasirinkta rašymo tema turi būti įdomi, aktuali, reikalinga, atitinkanti jo patirtį ir kt. (bent vienas kriterijus nustatant adresatą būtinas). Adresato patirtis padeda rašančiajam nuspręsti, kas turėtų būti išsamiai paaiškinta, ką adresatas savaime numano. Paisydamas adresato autorius renkasi ir tinkamą kalbinę raišką. Nesuvokus adresato, dėl netinkamai pateikto turinio ar netinkamai pasirinktos raiškos nepasiekiamas rašymo tikslas.

Nuoseklumas ir rišlumas

Nesvarbu, kokią rašymo tikslą pasirenka autorius, mintys turi būti dėstomos nuosekliai ir rišliai. Nuoseklumas ir rišlumas – tarpusavyje susiję teksto kūrimo aspektai. Nuosekliai dėstomos mintys tekstą padaro rišlų. 6 klasės mokiniai rašo laikydamiesi pasakojimo nuoseklumo, t.y. įvykius pateikia chronologine tvarka, laikosi asmens ir laiko kategorijų vientisumo. Siekdamas pasakojimo įtaigumo, moksleivis kuria sudėtingesnės kompozicijos pasakojimą. Kuriant informacinį tekstą taip pat laikomasi tam tikrų medžiagos pateikimo principų (pvz., priežasties - pasekmės, dalies – visumos, medžiagos grupavimo ir kt.). Aiškūs principai padeda rašančiajam disciplinuoti savo mąstymą, o skaitančiajam padeda suvokti pateiktą informaciją.

Pastraipos struktūra

Pastraipa mokykloje suprantama kaip vidinius ryšius turintis teksto vienetas, atskleidžiantis (pagrindžiantis) vieną mintį. Išorinis pastraipos požymis – rašymas iš naujos eilutės. Pastraipa turi įvadinį sakinį, vidinius sakinius, kurie priklauso nuo įvadinio sakinio, ir apibendrinantį sakinį. Kitaip tariant, pastraipos struktūrą galima būtų pavaizduoti taip: teiginys- aiškinimas – apibendrinimas. Tokios struktūros pastraipų mokomi 6 klasių mokiniai.

Žodingumas

Žodingumas suprastinas ne tik kaip vaizdingumas. Tai ir kalbos tikslumas, ir įvairumas, ir tikslingumas. Norint išvengti kalbos monotoniškumo, skatintinos kuo įvairesnės sakinių konstrukcijos, vaizdingesnė leksika, tikslesnė morfologinė raiška. Žodingumas sietinas ir su teksto glaustumu, kai siekiama išvengti tuščiažodžiavimo. Žodinga kalba yra sklandi.

Rašybos ir skyrybos normos

Moksleiviai turi laikytis tų rašybos ir skyrybos normų, kurių jie yra mokyti, t.y. programose numatytų. Rašybos ir skyrybos klaidomis nelaikytini pažeidimai, nenagrinėti 6 klasėje (ir 1-5 klasėse). Kūrybinėse rašymo užduotyse raštingumo normos galėtų būti traktuojamos laisviau nei izoliuotose užduotyse, tikrinančiose rašybos ir skyrybos įgūdžius.

Rašymo užduočių aptarimas

Tyrimo metu moksleiviai turėjo atlikti dvejo tipo rašymo užduotis: kūrybines ir izoliuotas. Kūrybinėmis užduotimis siekta atskleisti, kaip moksleiviai geba reikšti mintis ir laikytis kalbos normų kurdami rišlų tekstą. Izoliuotomis užduotimis norėta išsiaiškinti, kaip moksleiviai rašo tam tikras ortogramas, skiria tam tikras punktogramas, kaip geba pasirinkti tinkamus žodžius. Buvo pateikta 2 rašybos, 1 skyrybos, 1 žodingumo užduotis.

Rašymo strategijos bei vertybines nuostatas, susijusias su rašymu, tyrinėtos anketose.

Vertinant rašybos ir skyrybos įgūdžius klaidomis buvo laikomi tik tie atvejai, su kuriais 6 klasės moksleiviai tikrai buvo supažindinti. Šio tyrimo metu vertinant ir izoliuotas, ir kūrybines užduotis klaidomis buvo laikomi šie rašybos ir skyrybos atvejai:

- linksnių galūnių rašyba;
  - asmenuojamųjų veiksmažodžių galūnių rašyba;
  - nosinių raidžių rašyba žodžių šaknyje;
  - priebalsių asimiliacija;
  - priešdėlių rašyba;
  - ilgųjų ir trumpųjų balsių rašyba šaknyje;
  - tikrinių daiktavardžių rašyba.
-
- kreipinio skyryba;
  - vienaarūšių sakinio dalių skyryba;
  - sakinio galo skyryba;
  - tiesioginės kalbos skyryba.

1.3. Moksleivio ir mokytojo anketų paskirtis

Be užduočių, moksleiviams ir mokytojams buvo parengtos anketos. Anketų paskirtis – išsiaiškinti, kokie namų ir mokyklos kontekstų veiksniai gali būti reikšmingi moksleivių skaitymo ir rašymo pasiekimams.

Kad atsiskleistų namų kontekstas, moksleivio anketoje klausama apie kalbą(as), kuria bendraujama namuose, šeimos požiūrį į mokymąsi, apie mokymosi sąlygas namuose, laisvalaikio leidimo būdus. Manoma, kad kelių kalbų vartojimas namuose gali lemti tam tikrus mokymosi sunkumus, tinkamas šeimos rūpestis ir domėjimasis gali motyvuoti. Vidinė moksleivio motyvacija laikytina vienu reikšmingiausių veiksnių. Geros mokymosi sąlygos ir galimybė namuose naudotis įvairiais šaltiniais turėtų teigiamai veikti moksleivio pasiekimus, o pernelyg didelis dėmesys televizijai – priešingai. Klausimai apie lietuvių kalbos pamokose taikomus metodus, atliekamas užduotis, namų darbus bei savijautą mokykloje skirti mokyklos kontekstui tirti..

Dar išsamiau mokyklos kontekstą siekta išsiaiškinti lietuvių kalbos mokytojo anketoje. Čia prašyta pateikti informaciją apie išsilavinimą, profesinę patirtį, apie skaitymo ir rašymo gebėjimų ugdymo metodus (su metodais susijusi klausimyno dalis buvo išsamiausia), moksleivių pažangos vertinimo būdus, naudojamas mokymo priemonės. Daryta prielaida, kad teigiamai moksleivių pasiekimus turėtų veikti mokytojo nuostata nuolat kelti kvalifikaciją, taikomų metodų įvairovė, vertinimo kriterijų aiškumas, informatyvus grįžtamasis ryšys.

2. Bendrieji tyrimo rezultatai

Šioje lentelėje pateikti bendrieji skaitymo ir rašymo užduočių rezultatai.

1 lentelė

	Moksleivių skaičius	Surinktų taškų vidurkis		Vidutinis standartinis nuokrypis	
		taškais	procentais	taškais	procentais
Nacionaliniame tyrime dalyvaujančių mokyklų moksleivių rezultatai					
SKAITYMAS					
1 sąsiuvinis (16 taškų)	649	7,9	49,7	2,8	17,8
2 sąsiuvinis (20 taškų)	653	9,4	47,0	4,4	22,3
3 sąsiuvinis (20 taškų)	627	9,4	47,2	3,5	17,5
4 sąsiuvinis (16 taškų)	628	8,9	55,9	3,1	19,6
RAŠYMAS					
<i>Teksto kūrimas</i>					
1 sąsiuvinis	649	5,4	44,7	3,33	27,74
2 sąsiuvinis	653	6,1	43,4	3,61	25,81
3 sąsiuvinis	627	8,3	52,0	4,11	25,67
4 sąsiuvinis	628	6,5	45,8	3,32	23,70
<i>Rašyba, skyryba, žodingumas</i>					
1 rašybos užduotis	649	13,5	79,6	2,90	17,05
2 rašybos užduotis	1281	22,6	79,2	4,64	16,16
Skyrybos užduotis	1094	8,3	55,4	3,97	26,44
Žodingumo užduotis	1280	4,9	54,9	2,11	23,43
Mokyklų tobulinimo programoje dalyvaujančių mokyklų moksleivių rezultatai					
SKAITYMAS					
1 sąsiuvinis (16 taškų)	212	7,3	45,8	2,8	17,8
2 sąsiuvinis (20 taškų)	215	8,5	42,7	4,5	22,9
3 sąsiuvinis (20 taškų)	216	9,0	45,1	3,3	16,4
4 sąsiuvinis (16 taškų)	214	8,5	52,9	2,9	18,6
RAŠYMAS					
<i>Teksto kūrimas</i>					
1 sąsiuvinis	212	3,6	29,6	3,51	29,24
2 sąsiuvinis	215	3,9	28,1	3,81	27,19
3 sąsiuvinis	216	5,9	37,0	4,64	28,99
4 sąsiuvinis	214	4,7	33,3	3,47	24,79
<i>Rašyba, skyryba, žodingumas</i>					
1 rašybos užduotis	217	12,5	73,8	3,78	22,23
2 rašybos užduotis	433	21,5	75,5	5,35	18,70
Skyrybos užduotis	729		42,1		28,65
Žodingumo užduotis	452		49,9		25,71

Iš pateiktos lentelės matyti, kad visų užduočių taškų vidurkis (procentais) svyruoja nuo 46,8 iki 55,4, išskyrus izoliuotų rašybos užduočių vidurkį – 79,3%. Žemiausias yra teksto kūrimo užduočių vidurkis. Tai natūralu, nes rašymas yra sudėtinga kalbinė veikla, reikalaujanti plačiausio gebėjimų spektro (nuo taikymo iki vertinimo). Reikia turėti omeny ir tą aplinkybę, kad laikas tyrimo metu labai ribotas. Kita vertus, tokie rezultatai gali reikšti, kad tokio pobūdžio užduotims skiriama nepakankamai dėmesio. Bendrosiose programose bei Išsilavinimo standartuose gebėjimas kurti tekstą atsižvelgiant į tikslą, adresatą, situaciją yra pakankamai naujas dalykas.

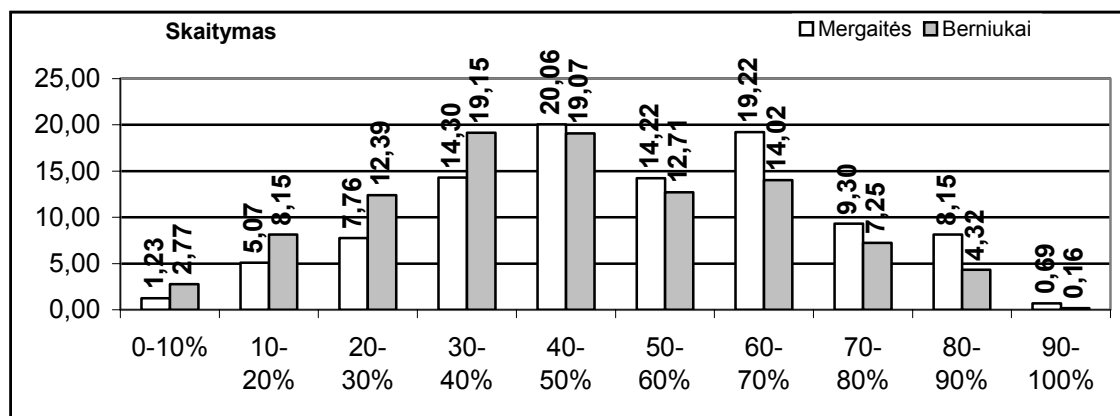
Visų izoliuotų užduočių vidurkiai yra aukštesni už teksto suvokimo ir teksto kūrimo užduočių vidurkius. Be abejo, tokias užduotis atlikti lengviau. Jos nereikalauja aukštesnio lygmens gebėjimų. Tokios užduotys moksleiviams įprastos jos dažnai taikomos ugdant rašybos bei skyrybos įgūdžius, tačiau planuojant bei organizuojant mokymo(si) procesą reikėtų kruopščiai apgalvoti izoliuotų ir kūrybinių užduočių proporcijas. Iš esmės apie moksleivių kalbinius gebėjimus išvados darytinos tik iš kūrybinių užduočių.

Palyginus visų tyrime dalyvavusių mokyklų ir Mokyklų tobulinimo programoje dalyvaujančių mokyklų rezultatus, matyti, kad pastarųjų rezultatai žemesni.

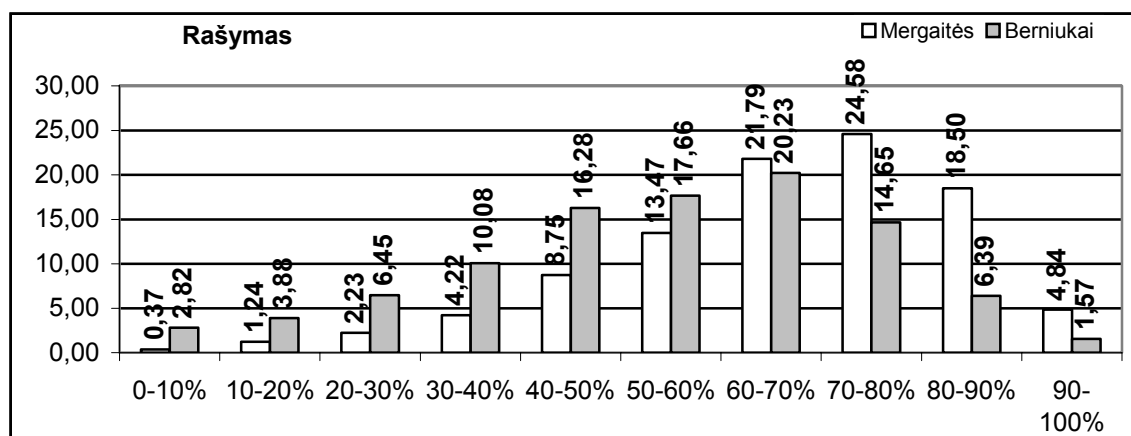
Berniukų ir mergaičių rezultatai

Ir skaitymo, ir rašymo užduotis mergaitės atliko geriau negu berniukai.

1 diagrama. Skaitymo rezultatai pagal moksleivio lytį (procentais)

2 diagrama. Rašymo rezultatai pagal moksleivio lytį (procentais)

Kad mergaitėms geriau sekasi mokytis lietuvių kalbos, patvirtina ir mokymosi rezultatai. Žemiau pateikiama lentelė rodo, kaip į anketos klausimą „Koks buvo Tavo praėjusio trimestro (pusmečio) lietuvių kalbos pažymys?“ atsakė mergaitės ir berniukai.

2 lentelė

	Skaičius	Procentai	Mergaitės (%)	Berniukai (%)
2				
3	33	1,4	0,5	2,4
4	168	7,2	2,2	12,5
5	223	9,6	6,3	13,2
6	342	14,7	11,4	18,2
7	486	20,8	18,2	23,7
8	513	22,0	26,9	16,8
9	464	19,9	27,4	11,7
10	105	4,5	7,2	1,6

Ir tyrimo duomenys, ir ugdymo proceso rezultatai patvirtina tą patį – mergaičių pasiekimai yra aukštesni negu berniukų.

Tyrimo duomenys rodo, kad mergaitės daugiau laisvalaikio skiria kalbinei veiklai: skaitymui, rašymui, kūrybai. Paaiškėjo, kad mergaitės gerokai dažniau nei berniukai skaito grožinę literatūrą. Į klausimą „Kaip dažnai ne mokykloje Tu skaitai vaikams skirtus kūrinius (apsakymus, pasakojimus, pasakas, eilėraščius)?“ moksleiviai atsakė taip:

3 lentelė

	Skaičius	Procentai	Mergaitės (%)	Berniukai (%)
Niekada arba beveik niekada	825	33,9	25,6	42,8
Kartą per mėnesį	791	32,5	34,0	31,0
Kartą per savaitę	532	21,9	24,8	18,7
Kas dieną arba beveik kas dieną	286	11,8	15,6	7,5

Kita mergaičių ir berniukų pasiekimų skirtumo priežastis galėtų būti – ankstyva patirtis, susijusi su knygų skaitymu. Į klausimą „Ar Tau skaitė knygas arba sekė pasakas kas nors iš namiškių, kai Tu buvai mažas?“ moksleiviai atsakė taip.

4 lentelė

	Skaičius	Procentai	Mergaitės (%)	Berniukai (%)
Neskaitė ir nesekė	118	4,6	3,2	6,2
Skaitė arba sekė retai	652	25,7	22,4	29,1
Skaitė arba sekė dažnai	1771	69,7	74,4	64,7

Iš šių rezultatų matyti, kad vaikystėje knygas tėvai dažniau skaitė mergaitėms. Tyrimo duomenys atskleidžia, kad geresni rezultatai tų moksleivių, kuriems vaikystėje tėvai skaitė knygas, nei tų, kuriems neskaitė (žr. 5 ir 6 diagramas).

3. Rezultatai pagal turinio sritis

3.1. Skaitymo rezultatai

Tyrimo metu siekta išsiaiškinti, kaip moksleiviai suvokia grožinį ir negrožinį tekstą. Iš bendrųjų rezultatų matyti, kad moksleivių surinktų taškų vidurkis – 50%. Ryškaus skirtumo tarp grožinio ir negrožinio teksto suvokimo rezultatų nėra, negrožinio teksto suvokimo rezultatai šiek tiek geresni. Čia reikėtų turėti omeny tą aplinkybę, kad negrožinio teksto suvokimas buvo tikrinamas klausimais, reikalaujančiais rasti tiesiogiai pasakytą informaciją arba padaryti tiesioginę išvadą. Informacinio pobūdžio tekstu nebuvo tikrinimas moksleivių gebėjimas interpretuoti, kadangi negrožinio teksto interpretavimo klausimai reikalauja specifinių moksleivių žinių.

Moksleiviai skaitydami informacinį tekstą atsakinėjo į keturis atvirojo ir septynis pasirenkamojo atsakymo klausimus. Iš pasirenkamojo atsakymo klausimų 2 klausimai reikalavo rasti informaciją, 4 klausimai – padaryti tiesioginę išvadą, 1 klausimas – vertinti. Atvirojo atsakymo klausimai suvokimo procesus tikrino taip: 2 klausimai reikalavo rasti informaciją, 1 klausimas – padaryti tiesioginę išvadą, 1 klausimas – vertinti.

Geriausiai atsakinėjo į klausimus, reikalaujančius rasti informaciją. Sunkiausias moksleiviams buvo pasirenkamojo atsakymo klausimas (*Kiek atskirų bičių „šokių“ figūrų nurodyta ketvirtoje pastraipoje? Žr. Priedą*), reikalaujantis padaryti tiesioginę išvadą. Teisingo atsakymo signalas buvo sakinio skyryba, tačiau didesnė dalis moksleivių į tai neatkreipė dėmesio. Skaitant tekstus moksleiviai turi būti pratinami kreipti dėmesį į skyrybos ženklus, išnašas, pastabas, šrifto skirtumus, iliustracijas ir kt., t.y. taikyti įvairias teksto suvokimo strategijas. Pasirenkamojo atsakymo klausimas (*Kaip manai, kam skirtas šis tekstas? Žr. Priedą*), reikalaujantis vertinimo, moksleiviams nebuvo sudėtingas, vadinasi, moksleiviai tinkamai suvokė teksto paskirtį.

Atvirojo atsakymo klausimas (*Kodėl bičių judesiai buvo pavadinti „šokiais“? Žr. Priedą*), reikalaujantis rasti tiesioginę informaciją, moksleiviams pasirodė esąs nelengvas: tik 14,3% moksleivių į klausimą atsakė išsamiai, 40,0% nurodė nekonkrečią priežastį, net 30,3% moksleivių atsakė visiškai neteisingai. Vadinasi, ieškodami informacijos tekste ir matydami pasirenkamuosius atsakymus moksleiviai klysta rečiau negu savais žodžiais formuluodami atsakymus į tą patį suvokimo procesą tikrinantį atvirojo atsakymo klausimą. Ugdymo procese klausimų su pasirenkamaisiais atsakymais turėtų būti kuo mažiau, moksleiviai turėtų būti susipažinę, kaip tokio pobūdžio užduotys atliekamos. Tyrimo metu jų pateikiama dėl riboto laiko.

Siekiant išsiaiškinti, kaip moksleiviai suvokia grožinį tekstą, buvo pateikiama daugiau sudėtingesnių – interpretavimo ir vertinimo - reikalaujančių klausimų. Aptariant rezultatus pastebimos panašios tendencijos kaip ir skaitant informacinį tekstą. Moksleiviai nesunkiai atsakė į pasirenkamojo atsakymo klausimus, reikalaujančius rasti informaciją, padaryti tiesioginę išvadą arba interpretuoti. Savais žodžiais formuluodami atsakymus į tą patį suvokimo procesą tikrinantį atvirojo atsakymo klausimą moksleiviai klydo žymiai dažniau. Galbūt pasirinkdami atsakymą iš keturių pasiūlytų moksleiviai mažiau klysta dar ir dėl to, kad jiems nereikia patiems formuluoti minčių, o atsakymo formulavimas savais žodžiais gali rodyti ne tiek teksto suvokimo problemas, kiek raiškos trūkumus.

3.2. Rašymo rezultatai

Rašymas 1

Užduotis – parašyti straipsnį. Adresatas – moksleivio bendraamžis. Užduotis turėtų atskleisti moksleivių gebėjimą atrinkti esminę informaciją, argumentuoti ir vertinti.

Ši užduotis išsamiau nepateikiama, nes ji palikta uždara.

5 lentelė

Vertinimo aspektas	Kodo numeris	Aprašymas	Moksleivių skaičius %
1. Adresatas, rašymo tikslas	10	Paisoma rašymo tikslo ir adresato.	37,0
	70	Rašymo tikslo ir adresato nepaisoma.	55,0
2. Turinio pristatymas	20	Atpasakota glaustai, apibendrintai, nusakyta esmė.	33,7
	10	Atpasakota per plačiai, smulkmeniškai, bet esmė nusakyta	24,2
	70	Turinys nepristatytas arba nenusakyta esmė.	33,9
3. Nuomonės pagrindimas	20	Pateikti 2 ar daugiau argumentų.	16,9
	10	Pateiktas vienas argumentas.	29,1
	70	Nuomonė neargumentuota.	45,8
4. Teksto struktūra	20	Yra tinkama įžanga ir pabaiga. Tai gali būti grafiškai atskirtos teksto dalys arba vienos pastraipos įvadinis ir apibendrinamasis sakinyš.	29,1
	10	Yra tinkama įžanga, bet nėra pabaigos.	11,1
	11	Yra tinkama pabaiga, bet nėra įžangos.	31,9
	12	Mėginama rašyti įžangą ir/ar pabaigą, bet nepakankamai tiksliai.	19,7
	70	Nėra nei įžangos, nei pabaigos.	
5. Teksto rišlumas, nuoseklumas	20	Nėra nuoseklumo, rišlumo trūkumų.	17,7
	10	Yra 1-2 trūkumai	45,3
	70	3 ir daugiau trūkumų.	16,9
	71	Per maža apimtis (3 –4 sakiniai), kad būtų galima padaryti išvadas.	11,7
6. Raštingumas*	30	Yra ne daugiau kaip 1 klaida.	32,7
	20	Jeigu padaryta ne daugiau kaip 3 klaidos.	25,9
	10	Padaryta ne daugiau kaip 6 klaidos.	13,3
	70	Padaryta daugiau kaip 6 klaidos.	19,9

Užduoties visai neatliko 8,3 % moksleivių. Ši užduotis išsamiau neaptariama, nes yra uždara.

*Rašybos klaidomis laikoma

- linksnių galūnių rašyba;
- asmenuojamųjų veiksmažodžių galūnių rašyba;
- nosinių raidžių rašyba žodžių šaknyje;
- priebalsių asimiliacija;
- priešdėlių rašyba;
- ilgųjų ir trumpųjų balsių rašyba šaknyje;
- tikrinių daiktavardžių rašyba.

Skyrybos klaidomis laikoma

- kreipinio skyryba;
- vienaarūšių sakinio dalių skyryba;
- sakinio galo skyryba;
- tiesioginės kalbos skyryba.

Rašymas 2

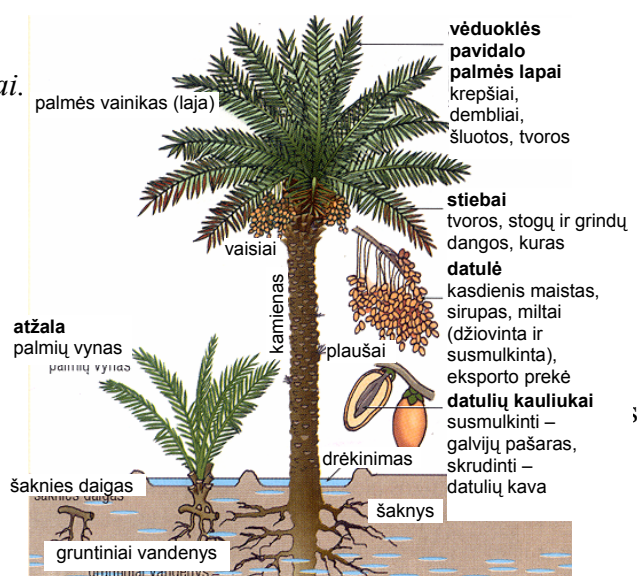
Užduotis – parašyti straipsnį į Vaikų enciklopediją apie datulių teikiamą naudą. Adresatas – moksleivio bendraamžis. Užduotis turėtų atskleisti moksleivio gebėjimą atrinkti informaciją ir ją nuosekliai pateikti.

1.1. Įsivaizduok, kad Tavęs paprašė parašyti į „Vaikų enciklopediją“ apie datulių teikiamą naudą. Remdamasis iliustracijoje pateikta informacija, parašyk straipsnelį. Sugalvok jam tinkamą pavadinimą.

Tikslas. Parašyti informacinį straipsnį.

Adresatas. „Vaikų enciklopedijos“ skaitytojai.

Tema. Datulių teikiama nauda.

1.2. Kaip Tau sekėsi rašyti? Dar kartą perskaityk savo straipsnį, kad įsitikintum,

- ar Tavo straipsnis turi pradžią, dėstymą ir pabaigą;
- ar informacija pateikiama nuosekliai;
- ar sakiniai siejami vienas su kitu;
- ar nepalikai rašybos bei skyrybos klaidų.

Jei manai, kad reikėtų ką nors taisyti, tai taip ir padaryk. Taisyk kitos spalvos rašikliu.

Vertinimo aspektas	Kodo numeris	Aprašymas	Moksleivių skaičius %
1. adresatas, rašymo tikslas	10	paisoma rašymo tikslo ir adresato.	47,0
	70	rašymo tikslo ir adresato nepaisoma.	45,3
2. iliustracijoje pateiktos informacijos panaudojimas	20	tinkamai atrinkta ir panaudota didesnė dalis informacijos.	28,5
	10	panaudota didesnė dalis informacijos, tačiau dalis jos neatsirinkta.	23,3
	11	tinkamai atrinkta ir panaudota mažesnė dalis informacijos.	20,4
	70	per maža teksto, kad būtų galima padaryti išvadas apie informacijos atsirinkimą.	6,9
	71	informacija neatsirenkama.	13,5
3. pavadinimas	10	pavadinimas susietas su teksto tema (pvz., datulė – naudingas augalas, datulių nauda).	43,8
	70	pavadinimas nesusietas su teksto tema (pvz., datulės).	45,0
4. teksto struktūra	20	yra tinkama įžanga ir išvada. tai gali būti grafiškai atskirtos teksto dalys arba vienos pastraipos įvadinis ir apibendrinamasis sakiny. svarbu, kad jie būtų apibendrinantys, susiję su dėstymu.	15,6
	10	nėra pradžios.	5,7
	11	nėra pabaigos.	31,5
	12	mėginama rašyti įžangą ir/ar pabaigą, bet nepakankamai tiksliai.	39,5
	70	nėra nei pradžios, nei pabaigos.	
5. teksto nuoseklumas	30	rašoma nuosekliai, aiškus informacijos pateikimo principas (pvz., aiškiai atskirta datulės naudojimas maistui ir buičiai arba nuosekliai kalbama apie atskirų datulės palmės dalių panaudojimą), nėra nuoseklumo trūkumų.	15,3
	20	principas aiškus, yra 1-2 trūkumai.	30,5
	10	yra 3-4 trūkumai.	25,3
	70	neaiškus principas, nemotyvuotai šokinėjama nuo vieno pobūdžio informacijos prie kitos, yra 5 ir daugiau trūkumų.	21,1
6. rišlumas, žodingumas, konstrukcijų įvairumas	20	sakiniai siejami nekartoiant tų pačių žodžių, akivaizdžiai vengiama monotonijos.	20,5
	10	sakiniai siejami tai pačiais būdais, monotoniškai (pvz., nuolat kartojamas žodis <i>gaminama</i> ar <i>daroma</i>).	48,9
	70	sakiniai nesiejami, vardijamos atskiros detalės.	22,8
8. raštingumas*	20	yra ne daugiau kaip 1 klaida.	50,2
	10	yra ne daugiau kaip 3 klaidos	21,0
	70	yra 4 ir daugiau klaidų.	21,0
9. teksto redagavimas	10	tekstas redaguojant patobulintas.	4,9
	70	tekstas redaguotas netikslingai.	8,3
	99	tekstas neredaguotas.	79,00

Užduoties visai neatliko 7,8 % moksleivių.

Užduotis buvo suformuluota taip, kad moksleiviai suprastų, jog jie yra prašomi ne tik bet kaip nurašyti iliustracijoje pateiktą informaciją. Nuoroda, kad jie turi parašyti straipsnį, įpareigoja rašyti struktūruotą tekstą. Kadangi tekstas skirtas „Vaikų enciklopedijai“, tikėtasi, kad moksleiviai stengsis rašyti ne tik informatyviai, bet ir įtaigiai. Iš pateiktos lentelės matyti, kad pusės moksleivių tekstuose nepavyko išvelgti jokių ženklų, rodančių, kad būtų galvota apie adresatą. Reikėtų atkreipti dėmesį ir į moksleivių teksto struktūravimo įgūdžius, nes tai yra universalus reikalavimas. Iš pateiktos lentelės matyti, kad ypač sunkiai moksleiviams sekasi apibendrinti. Buvo stebėta, ar moksleiviams pavyksta išvengti sakinių siejimo monotonijos. Kita vertus, tai rodo ir jų kalbos žodyno turtingumą. Iš rezultatų matyti, kad moksleiviams sunku rasti įvairesnių žodžių bei konstrukcijų. Tačiau dėl to neturėtų būti labai nerimaujama, nes to tikėtis galima tik iš pačių stipriausiųjų 6 klasės moksleivių.

Rašymas 3

Užduotis – parašyti laišką. Adresatas – vyresnis nepažįstamas žmogus.

- 1.1. Įsivaizduok, kad tu su grupe draugų rengi laikraštį. Jūs planuojate skyrelį „Iš mokyklos istorijos“. Buvęs direktorius Stasys Kavaliauskas būtų tas žmogus, kuris galėtų daugiausiai papasakoti apie mokyklos praeitį. Parašyk šiam žmogui laišką ir paprašyk, kad jis parašytų straipsnį jūsų laikraščiu.**

Tikslas. Įtikinamai paprašyti, kad parašytų straipsnį.

Adresatas. Buvęs mokyklos direktorius.

Žanras. Laiškas.

- 1.2. Kaip Tau sekėsi rašyti laišką? Pagalvok, ar buvęs mokyklos direktorius tikrai supras, ko Tu prašai. Dar kartą perskaityk laišką, kad įsitikintum,**

- ar Tu aiškiai pasakei savo pageidavimą;
- ar Tu paaiškinau, kodėl Jums svarbūs direktoriaus prisiminimai;
- ar nepalikai klaidų? Ištaisyk jas kitos spalvos rašikliu.

Jei manai, kad reikėtų ką nors taisyti ar papildyti, tai taip ir padaryk. Taisyk kitos spalvos rašikliu.

7 lentelė

Vertinimo aspektas	Kodas	Aprašymas	Moksleivių skaičius %
1. Adresatas I	10	Paisoma etiketo reikalavimų, kreipiamasi tinkamai (pvz., Gerbiamas Stasy Kavaliauskai).	50,5
	70	Kreipiamasi netinkamai (pvz., Gerbiamas Stasy; Laba diena).	43,4
2. Adresatas II	10	Kreipiamasi taisyklingai (vartojamas šauksmininkas).	78,7
	70	Kreipiamasi netaisyklingai (vartojamas vardininkas).	15,2
3. Adresatas III	10	Žodžiai, gramatinės formos (pvz., tariamoji nuosaka) parinkti tinkamai.	63,9
	70	Vartojama netinkamai pasirinktų žodžių, gramatinių formų (liepiamoji nuosaka).	30,0
4. Rašymo tikslas I	20	Prašymas tinkamai (taisyklingai), aiškiai, suformuluotas.	47,0
	10	Prašymo formuluotė aiški, bet netaisyklinga.	13,4
	70	Prašymas suformuluotas nesuprantamai arba nesuformuluotas.	27,1
	71	Nesuprasta užduotis: prašymas nesusijęs su užduotimi arba kuriamas pasakojimas kita tema.	6,5
5. Rašymo tikslas II	20	Prašymas pagrindžiamas 2 ir daugiau argumentų.	20,4
	10	Prašymas pagrįstas 1 argumentu.	36,6
	11	Prašymas neargumentuojamas, bet išsamiai paaiškinama, ko iš adresato tikimasi.	11,6
	70	Prašymas neargumentuotas.	25,3
6. Žanro reikalavimų paisymas	20	Yra kreipinys, dėstymas ir laiškas pasirašytas.	42,2
	10	Trūksta kurios nors dalies.	41,4
	70	Žanro reikalavimų nepaisoma.	10,4
7. Teksto nuoseklumas	20	Nėra trūkumų.	23,9
	10	Yra 1 – 2 trūkumai.	38,2
	70	3 ir daugiau trūkumų.	16,2
	71	Per maža apimtis, kad būtų galima daryti išvadas.	15,6
8. Sakinių struktūra	20	Vartojami taisyklingi sakiniai, jaučiamos sakinio ribos.	54,6
	10	Vartojami taisyklingi sakiniai, bet esama atveju, kai nejaučiamos sakinių ribos (pvz., sakiny s pradedamas jungtuku nes, tačiau, kad...), bet tekstas suprantamas.	31,1
	70	Vartojami sakiniai, kurie daro tekstą neaiškų.	8,4
9. Raštingumas	20	Yra ne daugiau kaip 1 klaida.	26,8
	10	Yra ne daugiau kaip 3 klaidos	33,8
	70	Yra 4 ir daugiau klaidų.	32,6
10. Redagavimas	10	Tekstas redaguojant patobulintas.	6,4
	70	Tekstas redaguotas netikslingai.	1,9
	99	Tekstas neredaguotas.	84,9

Užduoties visai neatliko 6,1 % moksleivių.

Užduotis reikalavo parašyti laišką vyresniam nepažįstamam žmogui. Norėta išsiaiškinti, kaip moksleiviai, paisydami adresato, geba pasirinkti tinkamą raišką. Kaip rodo lentelės duomenys, daugelis moksleivių taisyklingai vartoja kreipinį, pasirenkdami šauksmininko linksnį, paiso žanro reikalavimų, pasirenka tinkamas ir taisyklingas sakinių konstrukcijas, jaučia sakinio ribas. Sunkiau sekėsi paisyti kalbos etiketo reikalavimų, pasirenkant tinkamą kreipinį.

Tyrimo metu norėta pasižiūrėti, kaip moksleiviai geba redaguoti tekstus. Tai vienas iš rašymo proceso etapų. Rezultatai rodo, kad tik maža dalis moksleivių tinkamai redagavo kuriamus tekstus. Tokio pobūdžio užduotims mokymo procese turėtų būti skiriama daugiau dėmesio.

Rašymas 4

1. Perskaityk pateiktus teksto fragmentus. Sukurk trūkstamas pasakojimo vietas. Pasistenk papasakoti nuotaikingai ir vaizdžiai. Sugalvok pasakojimo pavadinimą.

(vieta pavadinimui)

Tą dieną šventėme senelės gimtadienį. Suaugusieji ramiai šnekučiavosi svetainėje, o mes su pusbroliais ir pusseserėmis siautėme po visą butą. Per triukšmą ne iš karto išgirdome skambutį. Už durų stovėjo nepažįstamas žmogus. Keistesnės žmogystos gyvenime nebuvo regėję. _____

Bet dar keistesni dalykai prasidėjo tada, kai nepažįstamasis įžengė pro buto duris.

---

8 lentelė

Vertinimo aspektas	Kodo numeris	Aprašymas	Moksleivių skaičius %
1. Pavadinimas	10	Pavadinimas taikliai suformuluotas, susijęs su pasakojimu.	63,4
	70	Pavadinimas neatitinka pasakojimo.	9,1
	99	Pasakojimas nepavadintas.	27,5
2.I fragmentas. Aprašymo išpūdžio vientisumas.	20	Nepažįstamojo aprašyme dominuoja keistumo išpūdį kuriančios detalės. Aprašymas išsamus ir įtaigus.	20,5
	21	Nepažįstamojo aprašymas nekuriamas, pasirinktas kitas tinkamas, įtaigus sprendimas (pvz., rašoma apie pasakotojo reakciją, savijautą, išvydus nepažįstamąjį).	12,7
	10	Nepažįstamasis aprašomas, tačiau nesukuriamas vientisas išpūdis arba aprašymas nepakankamai įtaigus.	20,1
	11	Aprašymas nekuriamas, randamas kitas, tačiau nepakankamai įtaigus sprendimas.	28,0
	70	Bet koks netinkamas sprendimas.	11,5
	99	Neatlikta.	7,2
3. II fragmentas. Pasakojimo kūrimas.	20	Vaizduojamos tinkamai pasirinktos, keistos, neįprastos situacijos.	24,4
	10	Pasakojimas kuriamas, vaizduojamos pakankamai įprastos situacijos arba nepakankamai įtaigios, pagrįstos situacijos.	42,5
	70	Situacijos nekuriamos, bendrais bruožais, keliais sakiniais nusakomas įvykis.	24,7
	99	Neatlikta.	8,4
4. Teksto nuoseklumas, rišlumas.	30	Pasakojama nuosekliai, sklandžiai pereinama nuo pateiktų fragmentų prie savo pasakojimo.	10,0
	20	Pasakojama pakankamai nuosekliai, 1-2 trūkumai.	35,4
	10	Pasakojimas suprantamas, 3 – 4 trūkumai.	34,7
	70	Pasakojimas dėl nuoseklumo trūkumų nesuprantamas.	5,6
	71	Nepakanka teksto išvadoms daryti.	8,6
5. Kalbos vaizdingumas, žodingumas.	30	Kalba vaizdinga, tikslingai ir taikliai parenkami žodžiai ir posakiai, išvengta žodžių kartojimosi.	4,9
	20	Jaučiamos pastangos rašyti vaizdingai, daugeliu atvejų vartojami tinkami žodžiai.	27,9
	10	Kalba elementari, žodynas ribotas.	61,5
6. Raštingumas*	30	Yra ne daugiau kaip 1 klaida.	16,7
	20	Yra ne daugiau kaip 3 klaidos.	28,2
	10	Yra ne daugiau kaip 6 klaidos.	21,8
	70	Yra daugiau kaip 7 klaidos.	27,6

Užduoties visai neatliko 5,7% moksleivių.

Iš pateiktų duomenų matyti, kad moksleiviai pakankamai gerai moka kurti pasakojimą ir aprašymą, mintis reiškia nuosekliai. Sunkiau moksleiviams sekėsi pasakoti vaizdingai: kalba elementari, žodynas ribotas, daug besikartojančių žodžių. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad nemaža dalis moksleivių stengiasi rašyti vaizdingai, tačiau pasirenkamos raiškos priemonės dažnai yra nepakankamai įtaigios.

Izoliuotos rašybos, skyrybos ir žodringumo užduotys

Izoliuotomis užduotimis siekta patyrinėti, kaip moksleiviai rašo konkrečias ortogramas ir punktogramas. Tyrinėti tik tie atvejai, su kuriais 6 klasės moksleiviai turėtų būti susipažinę.

Bendras izoliuotų užduočių vidurkis yra aukštesnis už teksto suvokimo ir teksto kūrimo užduočių vidurkius. Ypač išsiskiria rašybos užduočių vidurkis.

9 lentelė

<i>Užduotis</i>	<i>Surinktų taškų vidurkis procentais</i>
Teksto suvokimo užduotys	49,9
Teksto kūrimo užduotys	46,7
Rašybos užduotys	79,3
Skyrybos užduotis	55,4
Žodringumo užduotis	54,9

1 rašybos užduotis

Įrašyk praleistas raides.

Kitados u¹plūdo žemę lietūs. Jie žliaugė dieną ir naktį. Drėgmė ²sismelkė į žmonių pirk³s ir užg⁴sino ugn⁵kuruose virpančią ugnį. Net žaibo užde⁶tas medis ūmai užg⁷sdavo, nespėjęs išliepsnoti, nes lietaus srautai, plū⁸dami iš aukštybių, sėmė gir⁹s, laukus ir kalnus.

Vaikai dantimis kaleno iš šalčio, motinos negalėjo jiems karšto viralo anei laš¹⁰lio duoti.

Pasidarė žmonės pikti, pradėjo nek¹¹sti vienas kito. Užmiršo jie steb¹²klingąsias pasakas.

Bet vis dėlto pasaka išliko g¹³va. Nykštukas Titas, apdairiai prieš pat liūči¹⁴ metą ¹⁵lindęs į karklo uokšą ir papsintis pypkele, daugelį naktų nemigo – k¹⁶rstė mažytę žarij¹⁷lę.

(Pagal L.Gutauską)

10 lentelė

Maksimalus surinktų taškų skaičius	Vidurkis	Pagal lytį (vidurkis)		Pagal kalbinę aplinką (vidurkis)		
		Mergaitės	Berniukai	Tik lietuvių kalba	Lietuvių ir kita kalba	Tik kita kalba
17	13,6	14,1	13,0	13,7	13,2	12,0*

* Dėl mažo tiriamųjų skaičiaus šie duomenys nėra statistiškai patikimi.

2 rašybos užduotis

Įrašyk praleistas raides.

Tai atsitiko ¹ aujūjų metų nakt ².

Nepaprasta ši naktis. Miesto aikštėj ³ stūkso didži ⁴lė eglė, o prie jos glaudž ⁵si pasak ⁶namelis. Viskas užburta ir slėpinga, net visų nykiaus ⁷s kel ⁸s į miesto s ⁹vartyną. Bet cit! Ka ¹⁰kas atvažiuoj ¹¹. A ¹²bilda vieniša šiukšl ¹³vežė mašina.

Nes ¹⁴žiningas vairuotojas patingėjo važiuoti iki s ¹⁵vartyno ir sumanė iškratyti šiukšl ¹⁶s pakeleį ¹⁷. Atlikęs nedor ¹⁸ darb ¹⁹, jis, žinoma, apgr ²⁰s mašin ²¹ ir dums a ²²gal į miest ²³... Iš šiukšli ²⁴ kaugės iššoko žaislinis vienaaušis kiškis. Apsidairė, pajudino ausis, sukrutino ūsus. Kur bė ²⁵ti? Į mišk ²⁶ eina lyg takelis, lyg brydė. O gal jis ims ir nuves į r ²⁷stų trob ²⁸lę, kur gyvena gerasis ežys? Tik nereik ²⁹ nuleisti ausies...

(Pagal V. Žilinskaitę)

11 lentelė

Maksimalus surinktų taškų skaičius	Vidurkis	Pagal lytį (vidurkis)		Pagal kalbinę aplinką (vidurkis)		
		Mergaitės	Berniukai	Tik lietuvių kalba	Lietuvių ir kita kalba	Tik kita kalba
29	22,6	23,6	21,6	22,7	22,4	20,9*

Iš žemiau pateiktos 12 lentelės matyti, kaip moksleiviai rašė atskiras ortogramas. Antroji rašybos užduotis buvo pateikta dviejuose sąsiuvinuose.

12 lentelė

1 rašybos užduotis				2 rašybos užduotis			
			%				%
1 raidė	teisingai		91,2	1 raidė	teisingai		60,1
	neteisingai		8,8		neteisingai		39,9
2 raidė	teisingai		84,1	2 raidė	teisingai		95,2
	neteisingai		15,9		neteisingai		4,8
3 raidė	teisingai		49,5	3 raidė	teisingai		96,9
	neteisingai		50,5		neteisingai		3,1
4 raidė	teisingai		73,9	4 raidė	teisingai		93,6
	neteisingai		26,1		neteisingai		6,4
5 raidė	teisingai		62,1	5 raidė	teisingai		83,0
	neteisingai		37,9		neteisingai		17,0
6 raidė	teisingai		93	6 raidė	teisingai		91,7
	neteisingai		7		neteisingai		8,3
7 raidė	teisingai		63,7	7 raidė	teisingai		73,2
	neteisingai		36,3		neteisingai		26,8
8 raidė	teisingai		83,9	8 raidė	teisingai		75,1
	neteisingai		16,1		neteisingai		24,9
9 raidė	teisingai		70	9 raidė	teisingai		32,
	neteisingai		30		neteisingai		68
10 raidė	teisingai		91,3	10 raidė	teisingai		79,5
	neteisingai		8,7		neteisingai		20,5
11 raidė	teisingai		75,7	11 raidė	teisingai		93,9
	neteisingai		24,3		neteisingai		6,1
12 raidė	teisingai		89	12 raidė	teisingai		89,4
	neteisingai		11		neteisingai		10,6
13 raidė	teisingai		94,4	13 raidė	teisingai		44,5
	neteisingai		5,6		neteisingai		55,5

14 raidė	teisingai	82,2	14 raidė	teisingai	64,7	67,3
	neteisingai	17,8		neteisingai	35,3	32,7
15 raidė	teisingai	92,4	15 raidė	teisingai	31,9	33,2
	neteisingai	7,6		neteisingai	68,1	66,8
16 raidė	teisingai	72,6	16 raidė	teisingai	92,9	93,6
	neteisingai	27,4		neteisingai	7,1	6,4
17 raidė	teisingai	88,7	17 raidė	teisingai	92,8	90,5
	neteisingai	11,3		neteisingai	7,2	9,5
			18 raidė	teisingai	87	92,3
				neteisingai	13	7,7
			19 raidė	teisingai	91,9	93,1
				neteisingai	8,1	6,9
			20 raidė	teisingai	56,3	58,2
				neteisingai	43,7	41,8
			21 raidė	teisingai	87,6	88,8
				neteisingai	12,4	11,2
			22 raidė	teisingai	96,5	96,8
				neteisingai	3,5	3,2
			23 raidė	teisingai	92,2	92,9
				neteisingai	7,8	7,1
			24 raidė	teisingai	80,4	86,2
				neteisingai	19,6	13,8
			25 raidė	teisingai	95,2	94,1
				neteisingai	4,8	5,9
			26 raidė	teisingai	90	91,2
				neteisingai	10	8,8
			27 raidė	teisingai	71	70
				neteisingai	29	30
			28 raidė	teisingai	92,5	92,3
				neteisingai	7,5	7,7
			29 raidė	teisingai	83,1	81,6
				neteisingai	16,9	18,4

Rašybos užduočių vidurkis rodo, kad moksleiviai pakankamai gerai rašo ortogramas. Rimtesnių problemų nesukėlė galininko, kilmininko, vietininko, veiksmažodžio asmenų galūnių, priebalsių asimiliacijos, šaknies ilgujų ir trumpųjų balsių, priešdėlių į-, už-, at-, priesagų rašybos atvejai. Sunkiau sekėsi rašyti nosines raides žodžių šaknyje, linksniuojamųjų kalbos dalių vienkaskaitos vardininko ir daugiskaitos galininko galūnes, sudurtinių žodžių jungiamąsias balses. Problemiškiausia pasirodė esanti priešdėlio są- rašyba.

Skrybės užduotis

Padėk trūkstamus skrybės ženklus.

Gyveno girių kaimo gale toks nelaimėlis: į jo namus nelaimė buvo įjunkusi.

Verkia žmogus¹ aimanuoja² meldžia nelaimę kad atstotų. Bet toji nesitraukia.

Atėjo kartą varguolis prie ežero³ atsisėdo ant alksnio šaknies ir rauda. Staiga subangavo vanduo ir iškilo vėžlys Balinis. Iškilo⁴ priplaukė prie kranto ir klausia⁵

⁶ Ko⁷ žmogeli⁸ verki?

⁹ Vėžleli¹⁰ kaipgi aš neraudosiu¹¹ kad nelaimė man gyventi neduoda! Kluoną pelenais paleido¹² rugius išniokojo¹³ o dabar ir vaikelį per ją praradau¹⁴ pasiguodė ūkininkas.

Vėžlys Balinis nuramino žmogų ir liepė eiti namo¹⁵ o pats nuropojo su nykštuku Titu pasitarti.

(Pagal L.Gutauską)

13 lentelė

Maksimalus surinktų taškų Skaičius	Vidurkis	Pagal lytį (vidurkis)		Pagal kalbinę aplinką (vidurkis)		
		Mergaitės	Berniukai	Tik lietuvių kalba	Lietuvių ir kita kalba	Tik kita kalba
15	8,6	9,5	7,6	8,6	8,8	7,2*

Iš žemiau pateiktos lentelės matyti, kaip moksleiviai skiria tam tkrus atvejus. Ta pati skyrybos užduotis buvo pateikta trijuose sąsiuvinuose.

14 lentelė

		%	%	%
1 ženklas	teisingai	63	60,9	67,3
	neteisingai	37	39,1	32,7
2 ženklas	teisingai	68,8	68,6	72,1
	neteisingai	31,2	31,4	27,9
3 ženklas	teisingai	57,1	55,4	60,1
	neteisingai	42,9	44,6	39,9
4 ženklas	teisingai	45,8	43,2	49,7
	neteisingai	54,2	56,8	50,3
5 ženklas	teisingai	69,4	58,5	64,7
	neteisingai	30,6	41,5	35,3
6 ženklas	teisingai	75,3	66,4	71,5
	neteisingai	24,7	33,6	28,5
7 ženklas	teisingai	17,7	16,1	19,8
	neteisingai	82,3	83,9	80,2
8 ženklas	teisingai	18,3	16,9	22
	neteisingai	81,7	83,1	78
9 ženklas	teisingai	69,7	61,1	63,9
	neteisingai	30,3	38,9	36,1
10 ženklas	teisingai	34,8	34,3	41,3
	neteisingai	65,2	65,7	58,7
11 ženklas	teisingai	76,7	69,5	76,2
	neteisingai	23,3	30,5	23,8
12 ženklas	teisingai	69,3	67,5	67,1
	neteisingai	30,7	32,5	32,9
13 ženklas	teisingai	83,5	80,5	84,7
	neteisingai	16,5	19,5	15,3
14 ženklas	teisingai	26,9	29,9	26,3
	neteisingai	73,1	70,1	73,7
15 ženklas	teisingai	86	83,3	86,1
	neteisingai	14	16,7	13,9

Mažiausiai problemų moksleiviams sukėlė sudėtinio sakinio dėmenų skyryba. Šiuo atveju tikriausiai remtasi ne sudėtinio sakinio skyrybos žiniomis, o įgūdžiu *prieš o, bet, kad, tačiau* rašyti kablelį. Daugiau moksleivių klydo skirdami vienaarūšes sakinio dalis bei tiesioginę kalbą. Tik apie 27 % moksleivių teisingai skyrė tokį skyrybos atvejį, kai autoriaus žodžiai eina po veikėjo žodžių. Prasčiausiai moksleiviai skyrė kreipinį: kiek geriau esantį sakinio pradžioje, o blogiau - kreipinį, įsiterpusį į sakinį. Teisingai pastarąjį atvejį skyrė tik 17 % moksleivių. Turint omenyje tai, kad kreipinys dažnai vartojamas kalboje, jo skyrybos mokymui reikėtų skirti daugiau dėmesio, ieškoti efektyvesnių mokymo būdų.

Žodingumo užduotis

Perskaitykite šį aprašymą ir vietoje taškelių įrašykite žodžius, kurie kuo vaizdžiau apibūdintų, kaip krinta lapai. Nekartokite tų pačių žodžių.

Kaip krinta lapai

Gyvenu prie miško. Kasdien matau, kaip ..... medžių lapai. Jau nuo vidurvasario kaip varinius pinigėlius ..... lapus beržai. Jei pasisuka vėjas – išplėšia iš beržo vainiko visą pluoštelį ir ..... žemėn. Klevo lapai ..... pamažu, kaip popieriniai – ilgai vartydamiesi ore. .... klevai šiltą patalą po kojomis, kad tik žiemą šaknys nesušaltų. Uosiai būna pasipuošę neilgai. Pajutę šalnas, per pusdienį ..... visą rūbą ir stovi visiškai pliki. Kai kurie medžiai rudens nebijo. Jau ..... lapus lazdynai, ... į vandenį pajuodusį vasaros rūbą juodalksniai, o ąžuolas, skroblai net nebando su lapais ..... . Daug sudžiūvusių, parudavusių jų lapų čezės ant medžių visą žiemą.

(Pagal G. Isoką)

15 lentelė

Maksimalus surinktų taškų skaičius	Vidurkis	Pagal lytį (vidurkis)		Pagal kalbinę aplinką (vidurkis)		
		Mergaitės	Berniukai	Tik lietuvių kalba	Lietuvių ir kita kalba	Tik kita kalba
9	5,1	5,5	4,8	5,2	4,9	4,1

Teisingais atsakymais buvo laikomi žodžiai, semantiškai ir stilistiškai tinkantys sakinyje. Tinkamus sinonimus geriau sekėsi rasti mergaitėms. Šiek tiek geresni rezultatai tų moksleivių, kurie namuose bendrauja tik lietuvių kalba. Tai rodo kalbinės aplinkos įtaką raiškai.

4. Kai kurių veiksmų įtaka mokslievių rezultatams

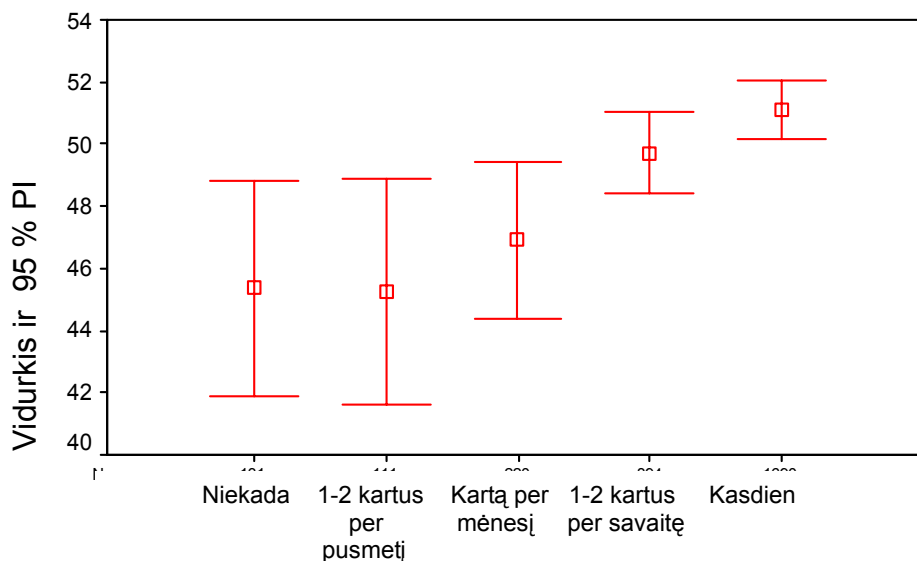
Tyrimo metu lietuvių kalbos mokytojų, kurių šeštakai dalyvavo testavime, buvo prašoma užpildyti anketas, susijusias su įvairia mokytojų veikla, darbo metodais, profesine patirtimi ir kt. Šių anketų atsakymus prasminga palyginti su kai kuriais mokslievių rezultatais, pasižiūrėti, kaip tam tikra mokytojų planuojama ir vykdoma veikla daro įtaką mokslievių ugdymo rezultatams. Anketų atsakymų ir mokslievių rezultatų palyginimas svarbus suvokiant bendrąsias ugdymo tendencijas bei veiksmus, kurie daro įtaką mokslievių skaitymo ir rašymo rezultatams.

Testuojamiesiems mokslieviams taip pat buvo pateikta anketa (28 klausimai), kuria buvo siekiama išsiaiškinti kai kuriuos dalykus, susijusius su situacija šeimoje, namiškių požiūrį į mokslievių mokymąsi. Klausimai apie pamokinę veiklą mokykloje buvo susieti su mokytojo anketos klausimais. Čia aptariami tik tie mokytojo ar mokinio anketos klausimai, kurie parodė ryškesnes įtakas mokslievių skaitymo ir rašymo rezultatams.

Anketoje mokslievių klausta, kokia kalba jie bendrauja šeimoje. Koreliacijos rodo, kad rezultatai šiek tiek priklauso nuo kalbos, vartojamos namuose. Kiek prastesni rezultatai tų, kurie namuose kalba lietuvių ir kita kalba. Ryškesnių skirtumų pastebėta teksto kūrimo užduotyse.

Tiriant namų kontekstą daryta prielaida, kad mokslievių pasiekimams didelę įtaką turėtų daryti namiškių požiūris į mokymąsi. 3 diagramoje matyti, kad ši prielaida pasitvirtina: mokslievių skaitymo rezultatai tuo geresni, kuo dažniau su jais namiškiai domisi vaikų veikla mokykloje

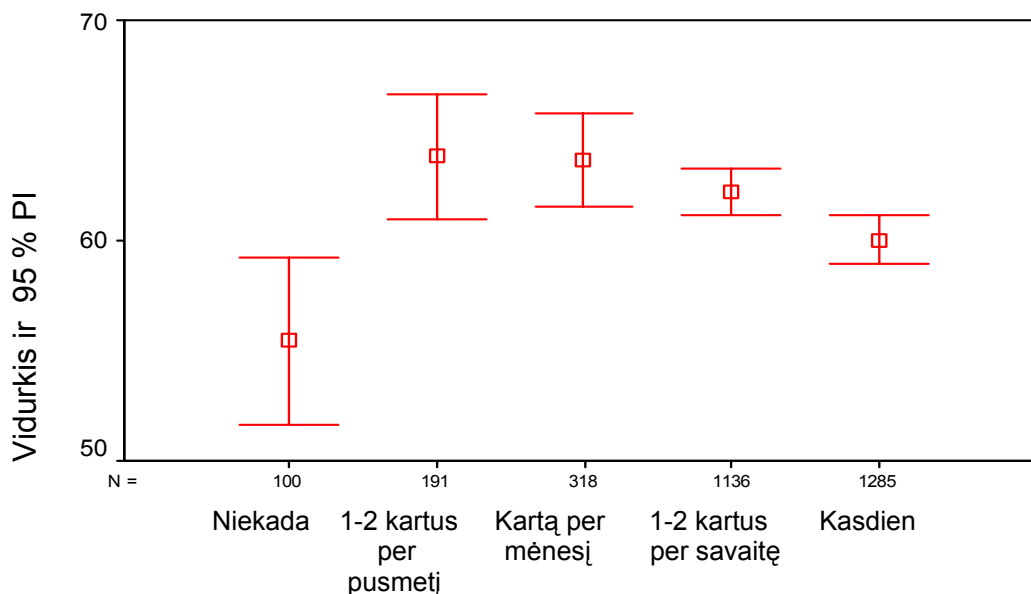
3 diagrama. Mes su namiškiais kalbamės apie tai, ką aš veikiu per pamokas.

Analogiška to paties klausimo koreliacija ir su rašymo rezultatais.

Kiek kitaip atrodo skaitymo ir rašymo rezultatų koreliacija su atsakymais į klausimą, kaip dažnai namiškiai padeda mokytis, išsiaiškinti sunkius klausimus. Koreliacija su rašymo rezultatais matyti 4 diagramoje.

4 diagrama. Namiškiai man padeda mokytis, išsiaiškinti sunkius klausimus.

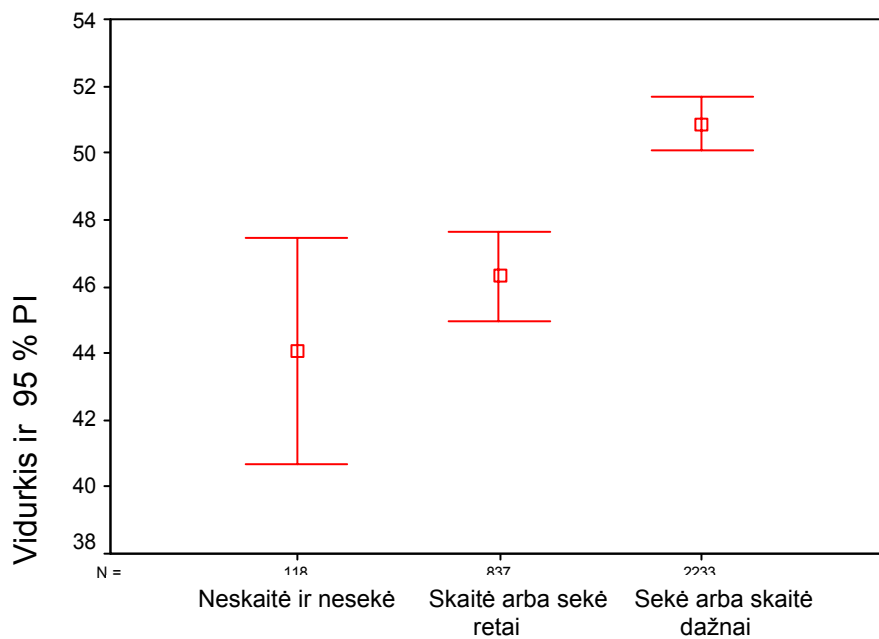

Analogiška to paties klausimo koreliacija ir su skaitymo rezultatais.

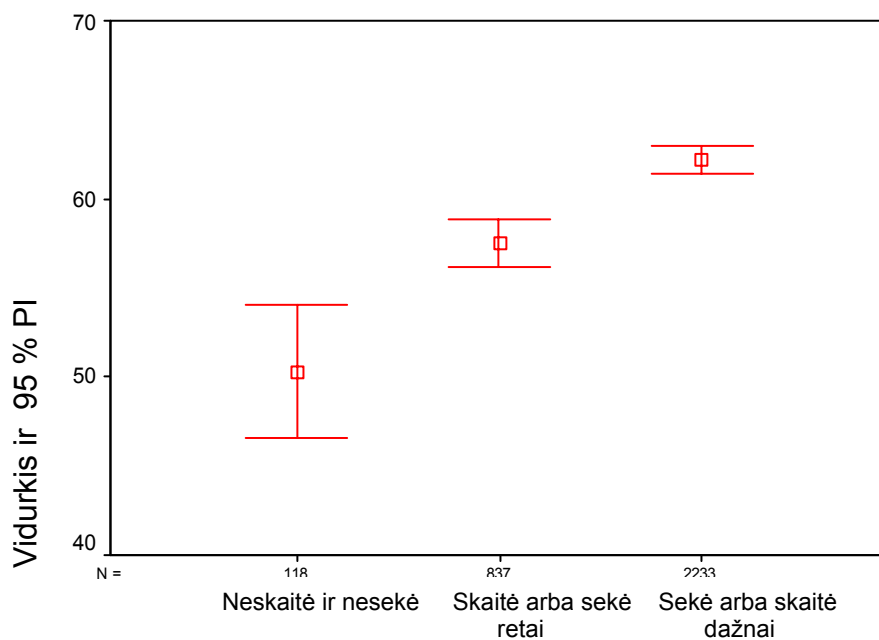
Mokytojams reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad daugiau nei 2/5 visų apklaustųjų šeštokų teigė, kad jiems namiškių pagalba reikalinga kasdien: šių moksleivių rezultatai prastesni, tad jiems tikrai reikalinga pagalba. Nerimą kelia, kad toks didelis skaičius moksleivių nepajėgia savarankiškai mokytis. Į tai turėtų atkreipti dėmesį programų sudarytojai, vadovėlių autoriai, mokytojai.

Moksleivių klausta ir apie tai, ar vaikystėje kas nors iš namiškių jiems skaitė knygas arba sekė pasakas. 5 ir 6 diagramose matyti, kad skaitymo ir rašymo rezultatai geresni tų moksleivių, kuriems dažniau skaitė ar sekė pasakas vaikystėje.

5 diagrama. Ar tau skaitė knygas ir sekė pasakas kas nors iš namiškių, kai tu buvai mažas? Skaitymo rezultatai.

6 diagrama. Ar tau skaitė knygas ir sekė pasakas kas nors iš namiškių, kai tu buvai mažas? Rašymo rezultatai.

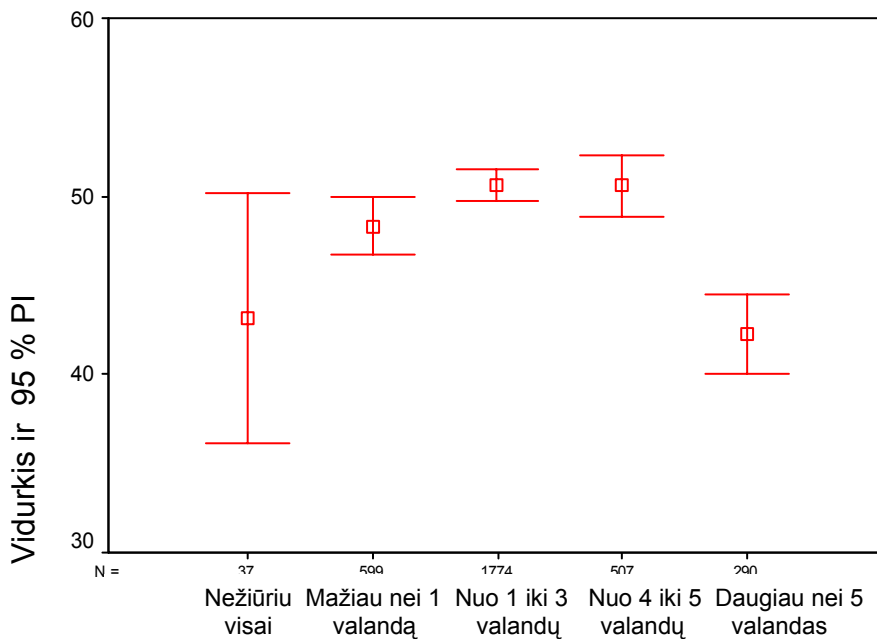

Iš pateiktų diagramų matyti, kad ryškesnę įtaką namiškių skaitymas turėjo rašymo rezultatams. Tai galėtų būti naudinga informacija tėvams, auginantiems vaikus.

Anketoje buvo klausta apie kai kuriuos daiktus, kurie yra namuose (kompiuteris, moksleivio darbo stalas, moksleivio knygos, enciklopedijos, žodynai). Pastebėta aiški priklausomybė, kad skaitymo ir rašymo rezultatai geresni tų moksleivių, kurių namuose šie daiktai yra. Tai susiję su šeimos materialine padėtimi, tokie vaikai turi daugiau galimybių lavintis.

Kadangi dažnai mokytojai ir tėvai yra susirūpinę, kad vaikai labai daug laiko praleidžia žiūrėdami televizorių ar vaizdo grotuvą, tad klausta moksleivių ir apie tai, siekiant išsiaiškinti, kokią įtaką daro televizoriaus žiūrėjimas skaitymo ir rašymo rezultatams. 7 diagramoje matyti, kad neigiamą įtaką patiria tie moksleiviai, kurie prie televizoriaus praleidžia daugiau nei 5 valandas per dieną.

7 diagrama. Kiek laiko įprastą darbo dieną tu praleidi žiūrėdamas televizorių arba vaizdo grotuvą?

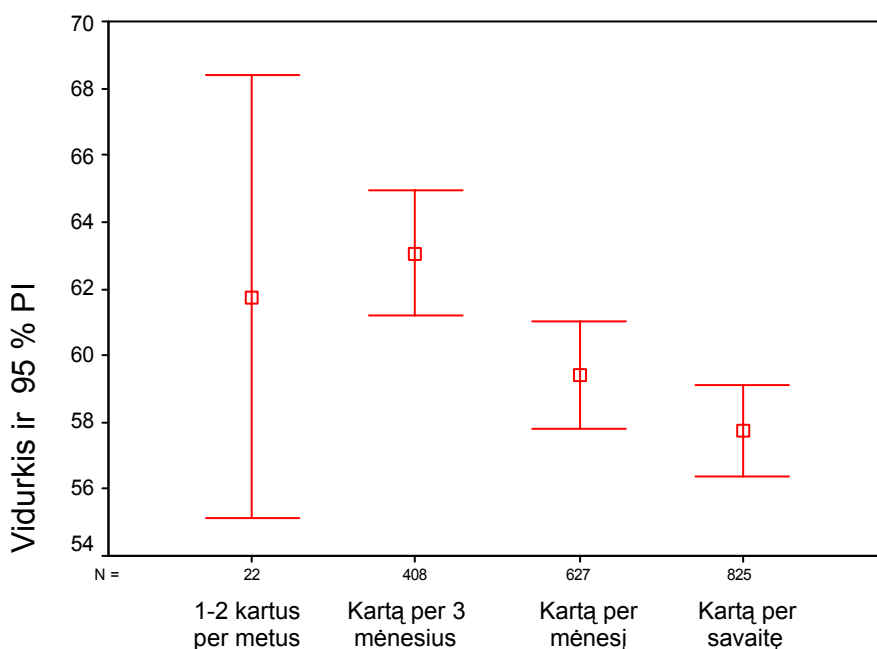

Analogiška to paties klausimo koreliacija ir su rašymo rezultatais.

Moksleivių klausta ir apie kai kurias veiklas, atliekamas ne mokykloje, kurios galėtų turėti įtakos skaitymo bei rašymo rezultatams. Pastebėta, kad šeštokai gana dažnai skaito namuose žurnalus ir tai tikrai turi įtakos rezultatams. Mokytojams tai turėtų būti vertinga informacija. Žurnalus, kuriuos skaito moksleiviai, vertėtų aptarinėti. Tokia veikla padėtų ugdyti moksleivio gebėjimą kritiškai vertinti skaitomus tekstus.

Mokytojų anketoje klausėme, kaip dažnai mokytojai susitinka su kitais mokyklos mokytojais, kad aptartų moksleivių gebėjimus arba mokymo metodus. Šio anketos klausimo koreliacija su moksleivių skaitymo ir rašymo rezultatais pateikta 8 diagramoje.

8 diagrama. Kaip dažnai jūs susitinkate su kitais jūsų mokyklos mokytojais, kad aptartumėte moksleivių gebėjimus arba mokymo metodus?

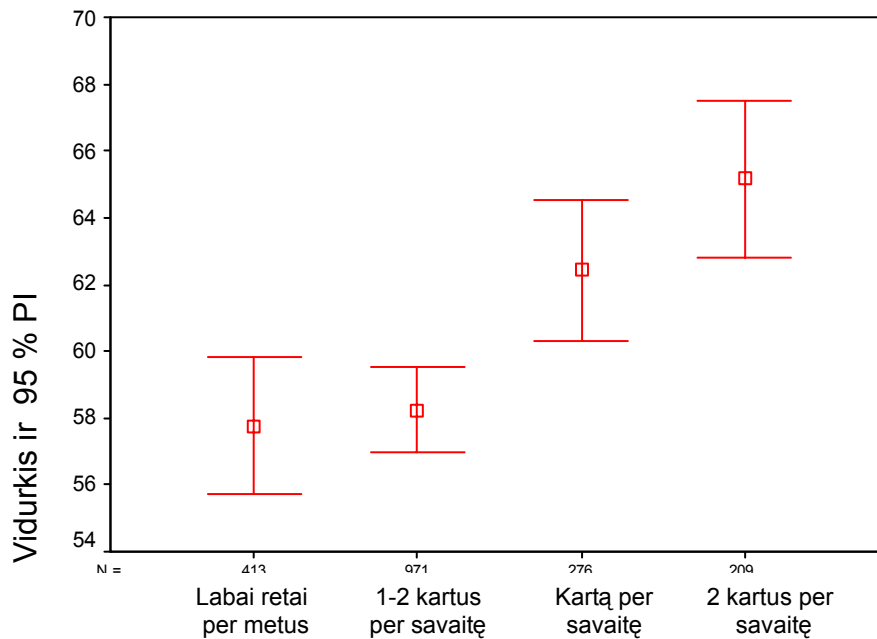
Iš diagramų matyti, kad tų mokytojų, kurie su kolegomis kalbasi apie mokinių ugdymo metodus bei gebėjimus labai retai (1 – 2 kartus per metus) yra labai nedaug, todėl jų ugdytinių rezultatų negalime išsamiai komentuoti. Geriausių rezultatų pasiekia ugdytiniai tų mokytojų, kurie aptaria problemas su kolegomis bent kartą per 3 mėnesius (maždaug toks yra įprastas rezultatų aptarimas kas trimestrą), šiek tiek prastesni tų, kurie tai daro kartą per mėnesį. Keista, bet tų mokytojų, kurie kalbasi apie ugdymo metodus kas savaitę, moksleivių rezultatai dar prastesni. Gal šią tendenciją gali būti paaiškinti tuo, kad daugelis taip teigusių mokytojų dar neturi pakankamai patirties, per mažai pasitiki savo jėgomis arba ugdytinių kontingentas yra toks problemiškas, kad mokytojai tenka dažnai tartis ieškant specifinių darbo būdų.

11 – ajame mokytojų anketos klausime prašyta, kad mokytojai pažymėtų, kaip dažnai jie atlieka tam tikrą veiklą, padedančią ugdyti moksleivių kalbinius, ypač skaitymo, gebėjimus. 11 – ojo klausimo A dalyje mokytojai žymėjo, kaip dažnai perskaičius su moksleiviais tekstą prašo, kad moksleiviai atsakytų raštu į teksto suvokimo klausimus. Palyginus mokytojų atsakymus su moksleivių skaitymo rezultatais aiškėja, kad tokia veikla yra prasminga: dažniau tokio pobūdžio veiklą atlikusių moksleivių rezultatai gerėja. To paties klausimo B dalyje, klausta, ar dažnai mokinių prašoma atsakinėti žodžiu į klausimus po to, kai šie perskaito tekstą. Iš mokytojo anketos išvadas daryti sunku, tačiau moksleivių atsakymai į tą patį klausimą rodo, kad kuo dažniau atliekama tokia veikla, tuo skaitymo ir rašymo rezultatai geresni.

11 – ojo klausimo C dalyje mokytojai žymėjo, kaip dažnai perskaičius su moksleiviais tekstą jie prašo, kad moksleiviai parašytų rišlų tekstą. Tyrimo rezultatai rodo, kad tokia veikla daugiau įtakos turi rašymo, o ne skaitymo rezultatams.

To paties 11 klausimo D dalyje prašyta pažymėti, kaip dažnai perskaičius tekstą mokiniai aptaria su draugais grupėse tai, ką yra skaitę. Šio klausimo atsakymų koreliacija su moksleivių rezultatais matyti 9 diagramoje.

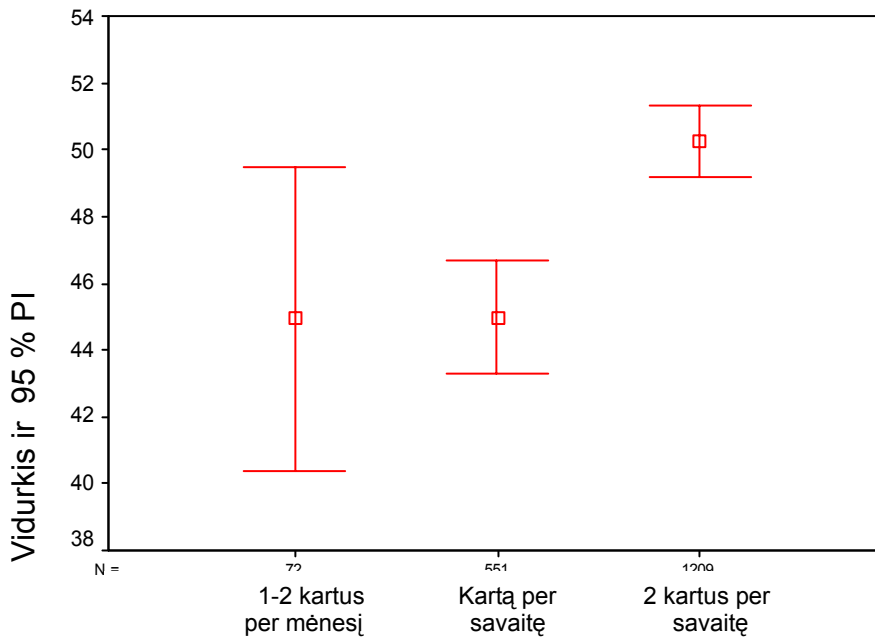
9 diagrama. Po to, kai moksleiviai perskaito kokį nors tekstą, kaip dažnai Jūs prašote aptarti grupėse tai, ką perskaitė?

Iš diagramos matyti, kad ši veikla labai prasminga ir turi realios įtakos rašymo rezultatams: moksleivių, kuriems siūloma tokia veikla retai arba niekada, rezultatai prastesni. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad moksleiviai anketose teigė, kad tokia veikla nėra dažna: kad pasakoja draugams apie perskaitytą knygą retai arba beveik niekada teigė apie 42% moksleivių. Panaši, tik ne tokia ryški šios veiklos įtaka matyti ir skaitymo rezultatams.

11 klausimo G dalyje klausta, ar mokytojai skiria rašyti testą ar kontrolinį darbą iš to, ką moksleiviai perskaitė. Atsakymai susigrupavo į dvi dalis – labai retai ir 1 – 2 kartus per mėnesį. Dažniau tokios veiklos mokytojai nesiūlo. Tai yra teisinga pozicija, nes iš atsakymų bei rezultatų koreliacijos matyti, kad su šeštokais tokia veikla ne itin pasiteisina: tiek skaitymo, tiek rašymo rezultatai tikrai negerėja. Kiek kitaip yra su kitokia veikla: nurodyti pagrindines perskaityto teksto mintis (11 klausimo H dalis). Kaip matyti 10 diagramoje, tokia veikla prasminga. Kuo dažniau moksleivių prašoma suformuluoti pagrindinę mintį, tuo jie geriau suvokia skaitomą tekstą, nes tokia veikla skatina mąstymą. Būtina pasakyti, kad mokytojai gana dažnai siūlo tokias užduotis.

10 diagrama. Po to, kai moksleiviai perskaito kokį nors tekstą, kaip dažnai Jūs prašote nurodyti pagrindines perskaityto teksto mintis?

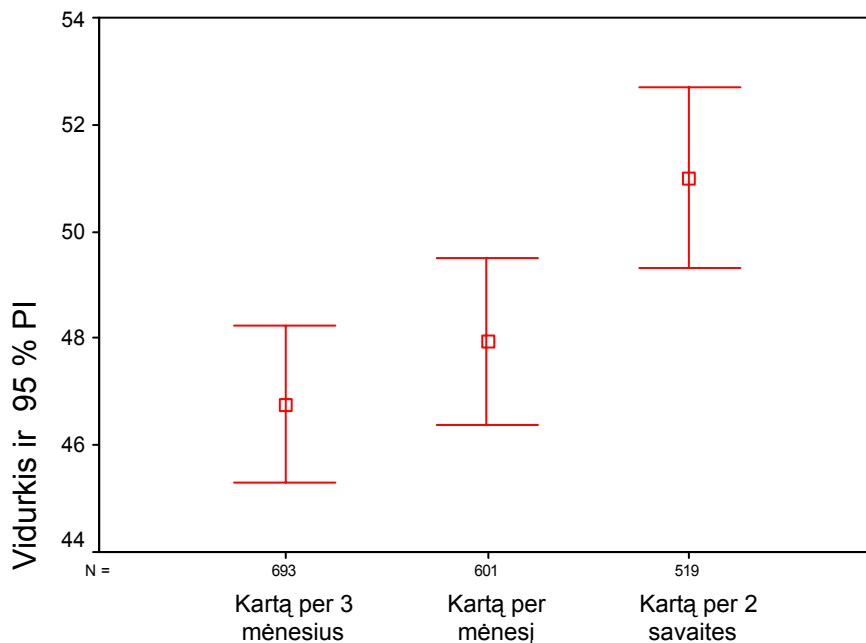
Analogiška to paties klausimo koreliacija ir su rašymo rezultatais.

12 – ajame mokytojų anketos klausime prašyta, kad mokytojai pažymėtų, kaip dažnai jie prašo moksleivių atlikti tam tikras su rašymu susijusias užduotis: rašyti diktantą, atpasakojimą, dalykinį ar meninį tekstą, svarstyti ir aptarti įvairius dalykus, susijusius su rašymu, naudoti žodynais ir pan. Analizuojant šių veiklų dažnumo ir rezultatų koreliaciją, būtina pasakyti, kad kai kurios veiklos yra prasmingos, jei jomis užsiimama ne per dažnai: diktantai rašomi ne dažniau kaip kartą per mėnesį, atpasakojimai – kartą per tris mėnesius. Dažnesnis tokių veiklų naudojimas duoda priešingą rezultatą, nei tikimasi. Tą patvirtina ir moksleivių anketos duomenų analizė. Kai kurios kitos veiklos: prieš kuriant tekstą apsvarstyti temą, tikslą, adresatą, situaciją; kurti dalykinį ar meninį tekstą; apsvarstyti su draugais parašytus tekstus, juos taisyti atsižvelgiant į draugų pastabas; naudoti įvairiais žodynais; darbus įvairiais būdais publikuoti, - dirbant su šeštokais ryškios tiesioginės priklausomybės tarp tokios veiklos dažnumo ir skaitymo bei rašymo rezultatų nėra, nebent jos atliekamos labai retai, tada rezultatai prastėja.

12 – ojo klausimo E dalyje mokytojų prašyta pažymėti, kaip dažnai moksleivių prašoma kurti meninį tekstą (pvz., pasakojimą, sakmę, eilėrašį). Tai gana tipiškos užduotys, skiriamos šeštokams. Šio anketos klausimo atsakymų koreliacija su moksleivių rezultatais matyti 11 diagramoje.

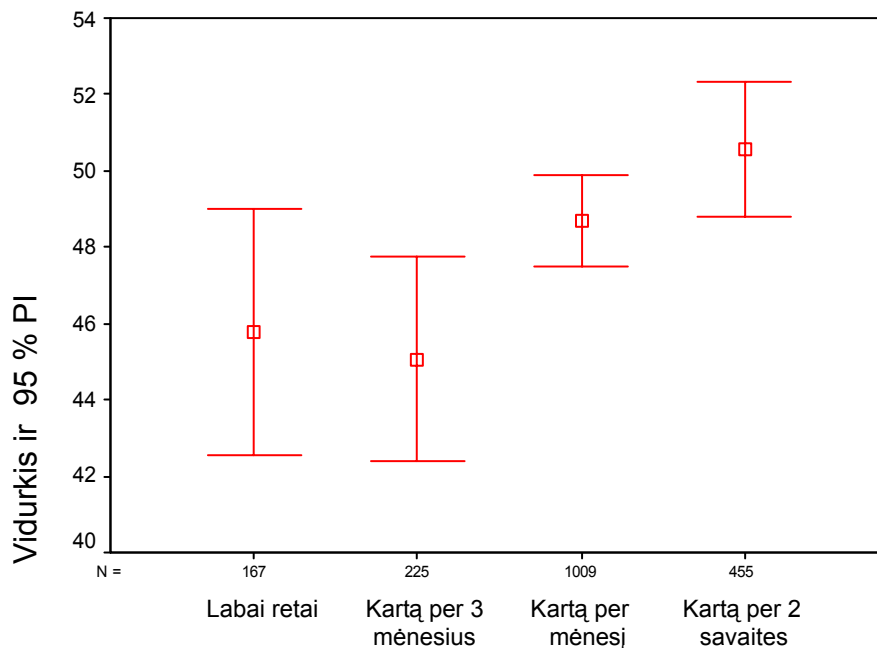
11 diagrama. Kaip dažnai Jūs prašote moksleivių kurti meninį tekstą?

Analogiška to paties klausimo koreliacija ir su rašymo rezultatais.

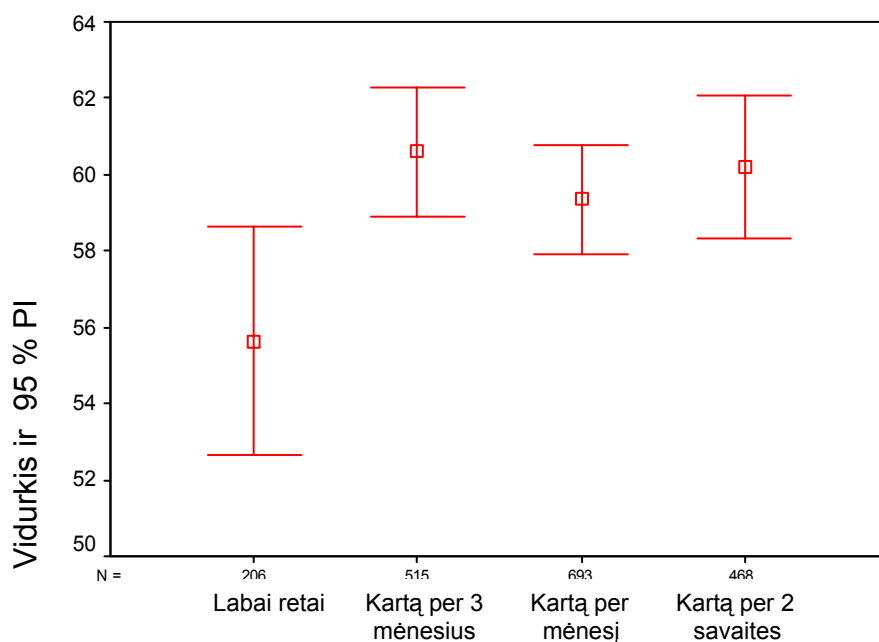
Pakankamai prasminga veikla – mokymas įvairiais būdais planuoti rašinių. 12 diagramoje matyti tokios veikla dažnumo koreliacija su skaitymo rezultatais. Nors planavimas yra rašymo proceso etapas, tačiau tyrimo duomenys rodo, kad tokia veikla daugiau įtakos turi skaitymo rezultatams. Paminėtina, kad ir mokytojai gana dažnai tokią veiklą siūlo mokiniams

12 diagrama. Kaip dažnai Jūs prašote moksleivių įvairiais būdais planuoti rašinių?

Priešingai yra su kita veikla - moksleiviai su draugais apsvarsto parašytus tekstus, o po to juos taiso pagal draugų pastabas. Šio anketos klausimo atsakymų koreliacija su moksleivių rezultatais matyti 13 diagramoje.

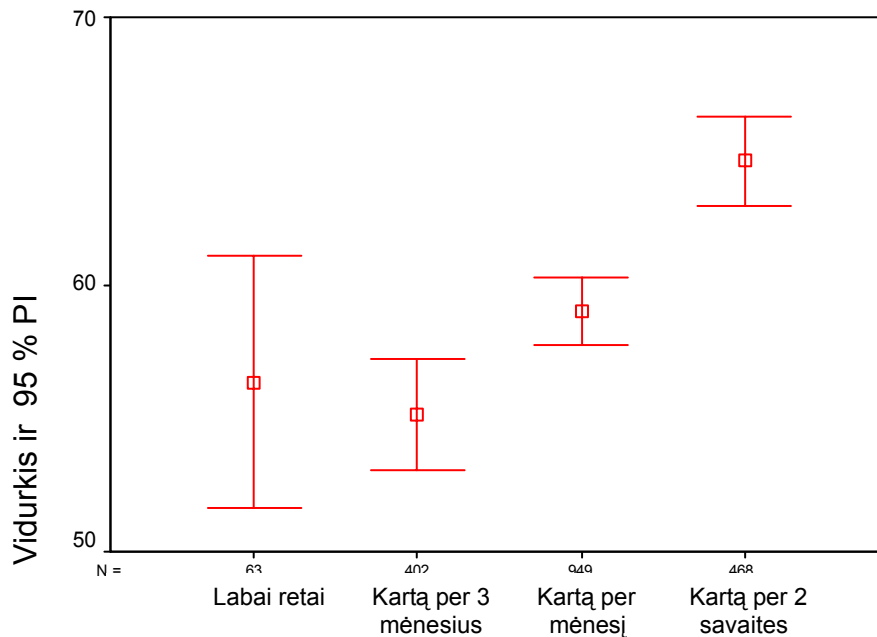
13 diagrama. Kaip dažnai Jūs prašote moksleivių su draugais apvarstyti parašytus tekstus, juos taisyti atsižvelgiant į draugų pastabas?

Iš diagramos matyti, kad tokia veikla nėra efektyvi: dažnai atliekama nedaro teigiamos įtakos. Viena iš priežasčių galėtų būti ta, kad šeštokai dar nelabai sugeba kritiškai komentuoti draugų tekstus, negali pateikti reikšmingų pastabų. Atlikti tokius dalykus moksleivis turi būti mokomas: jam turi būti paaiškinti gero darbo kriterijai, kaip tais kriterijais remiantis vertinti draugo darbą. Tokie veiklai praverstų parengti konkrečius aiškius klausimynus. Jei toks parengiamasis darbas neatliekamas, moksleiviai nepajėgia tokios veiklos efektyviai atlikti.

Mokytojų buvo prašoma atsakyti, kaip dažnai vertindami moksleivių teksto suvokimo gebėjimus taiko tam tikrus metodus. Prasminga veikla, turinti įtakos rezultatams, pasirodė esanti trumpi atsakymai į klausimus raštu ir pastraipos apimties atsakymai raštu (tai matyti 14 diagramoje). Viena iš priežasčių galėtų būti ta, kad mokytojai, vertinantys moksleivių skaitymo gebėjimus raštu, gauna išsamesnę informaciją apie kiekvieną moksleivį. Jei mokytojas apie moksleivių skaitymo gebėjimus sprendžia tik iš atsakymų žodžiu, dalies moksleivių, paprastai pasyvesnių, gebėjimai gali likti neišsiaiškinti. Efektyviau, be abejo, gali dirbti toks mokytojas, kuris turi išsamesnės informacijos. Ši veikla prasminga ugdant ir skaitymo, ir rašymo gebėjimus.

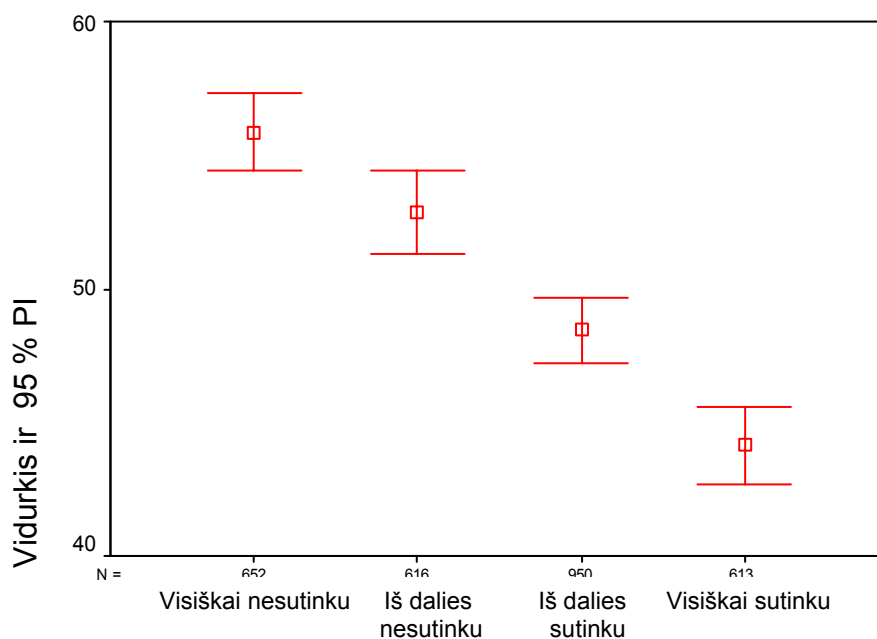
14 diagrama. Kaip dažnai vertindami moksleivio teksto suvokimo gebėjimus prašote parašyti pastraipos apimties gebėjimus?

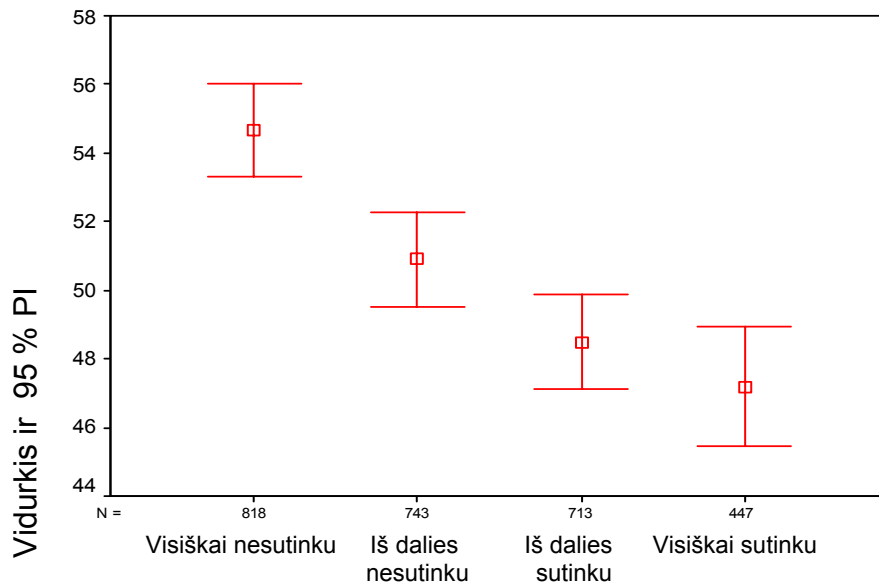
Analogiška, tik ne tokia ryški įtaka ir skaitymo rezultatams.

Sudarant anketą daryta prielaida, kad moksleivių pasiekimams reikšmingos turėtų būti jų teigiamos nuostatos mokymosi atžvilgiu. Buvo mėginta aiškintis, ar šeštokai vertina skaitymą ir rašymą kaip asmeniškai vertingą veiklą. Akivaizdu, kad daugelis moksleivių supranta, kad ir skaitymas, ir rašymas jiems labai pravės ateityje. Tačiau beveik pusė moksleivių teigia, kad skaito rašo tik todėl, kad jiems užduodama.

15 diagrama. Skaitau tik todėl, kad man užduota.

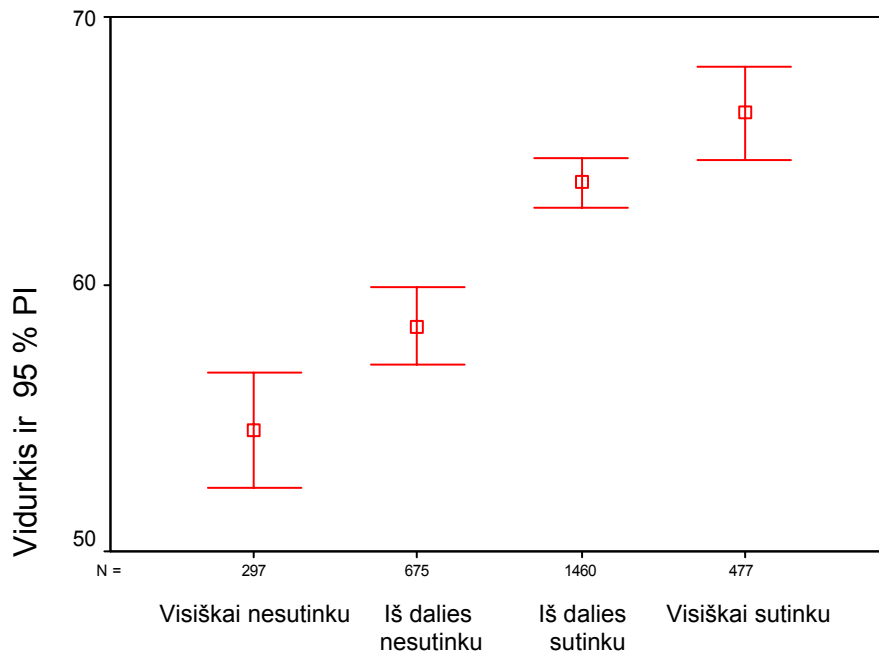
16 diagrama. **Man skaityti nuobodu.**

Iš diagramų matyti, kad gerų rezultatų pasiekia tie moksleiviai, kurie yra motyvuoti skaitytojais. Nerimą kelia tai, kad nemaža dalis moksleivių skaitymą laiko nuobodžia veikla, nėra išsiugdę poreikio skaityti.

Didžioji dalis šeštokų teigė, kad mokytis lietuvių kalbos jiems nesunku.

17 diagrama. **Man lengva mokytis lietuvių kalbos.**

Moksleivių nuostatų, išryškėjusių atsakymuose į anketos klausimus, įtaka rezultatams, parodo, kad ugdymo procese svarbu ne tik tam tikra mokytojų planuojama ir vykdoma veikla, bet ir įvairūs asmeninės moksleivių patirties aspektai. Namų ir mokyklos aplinka, besiformuojančios vertybinės nuostatos neišvengiamai daro įtaką moksleivių kalbos ugdymuisi. Mokymasis dažniau

turėtų remtis moksleivių patirtimi, sietis su nuolat palaikoma ir stiprinama vidine motyvacija, suvokimu, kad kalba yra asmeniškai svarbi patyrimo kaupimo ir saviraiškos sritis.